

10 QUADERN DONES
I ESPORT

DONES

10



DONES

10

Aquest any 2017, commemorem el 25è aniversari
del Jocs Olímpics i Paralímpics de Barcelona '92



CRÈDITS

EDITA

Ajuntament de Barcelona

COORDINACIÓ DE LA PUBLICACIÓ

Institut Barcelona Esport -
Ajuntament de Barcelona

CORRECCIONS

Linguaserve I.S. S.A.

DISSENY GRÀFIC I MAQUETACIÓ

Petit Comitè del Disseny S.L.

PRODUCCIÓ

Motor Press

DIPÒSIT LEGAL

B 14585-2017

EDICIÓ

2017

TIRATGE

1.500 exemplars

barcelona.cat/esports

facebook.com/bcnesports

twitter.com/bcn_esports

instagram.com/bcnesports

telèfon: 010 (24 h)

010 Informació
Barcelona
Trucada gratuïta

COL·LABORA



ÍNDIX

PRESENTACIÓ

1 ARTICLE HISTÒRIC

- 1.1 Les dones i els Jocs de Barcelona en perspectiva.
Presència i significat de la participació femenina als Jocs Olímpics 8
Xavier Pujadas i Dolors Ribalta

2 PREMI DONA I ESPORT 2015

- 2.1 Núria Puig Barata, un referent nacional i internacional.
Biografia de la guardonada amb el premi dona i Esport "Mireia Tapiador"18
Susanna Soler, Anna Vilanova
- 2.2 Laia Talarn Compañó, judoka per casualitat.
Biografia de la guardonada amb el Premi a la Dona Esportista" 24
Ferran Piqué i Anguera
- 2.3 Maria Guixà Solé, una periodista amb visió d'esportista.
Premi al mitjà de comunicació. 28
Xavi Campos, cap d'Esports de Catalunya Ràdio
- 2.4 Club Natació Sant Andreu, un exemple de la lluita cap a
la igualtat de gèneres. Premi al club esportiu30
Natàlia Torné

3 L'EXPERIÈNCIA D'UNS JOCS OLÍMPICS I PARALÍMPICS A CASA

- 3.1 Atletes participants als Jocs de Barcelona '92.
L'experiència d'uns Jocs a casa. 34
Núria Díaz i Pedrona Serra. Institut Barcelona Esports

4 ESTUDIS EN CLAU D'OLIMPISME

- 4.1 "Nenes, mares i sirenes" en un exigü mar informatiu:
nedadores paralímpiques i discurs periodístic46
Immaculada Rius Sanchis i Josep Antoni Solves Almela
- 4.2 El paper femení en l'organització dels Jocs de Barcelona '92:
El reflex d'una societat en evolució..... 53
Alberto Aragón-Pérez. Fundació Barcelona Olímpica

PRESENTACIÓ



Arriba el desè aniversari del *Quadern Dones i Esport*, i ho fa en un any d'una altra commemoració: el vint-i-cinquè aniversari dels Jocs Olímpics i Paralímpics de Barcelona 92. Hem arribat, doncs, a un punt d'inflexió que ens ha de permetre analitzar amb perspectiva el paper de les dones en la gran prova esportiva que són unes olimpíades i construir el futur d'acord amb l'experiència acumulada. En concret, aquesta edició acostarà la història de la participació i la presència femenina a les olimpíades de la segona meitat del segle XX; apropa les vivències d'un grup d'atletes olímpiques de Barcelona 92; analitza el seguiment que mitjans de comunicació van fer de les atletes paralímpiques, i reflexiona sobre el paper de les dones en l'organització de l'esdeveniment.

L'acte de mirar enrere permet tornar al present amb més força, amb millor visió històrica, i d'aquesta manera reconèixer un any més la tasca de les incansables en pro de la igualtat i la promoció de la dona en el món de l'esport.

Però aquí no s'acaba la feina. Queda molt de camí per recórrer, molts reptes per assolir. La igualtat de gènere i la democratització de l'esport només es podrà fer realitat si dones i homes, entitats i institucions i esportistes i mitjans de comunicació hi treballem de valent i amb convicció. Com ja fa una dècada que es proposa aquest quadern i des de fa vint-i-cinc anys la ciutat de Barcelona.

David Escudé
Comissionat d'Esports

10 PREMI DONA
I ESPORT



ARTICLE HISTORIC

1.1

LES DONES I ELS JOCS DE BARCELONA EN PERSPECTIVA. PRESÈNCIA I SIGNIFICAT DE LA PARTICIPACIÓ FEMENINA ALS JOCS OLÍMPICS

Xavier Pujadas i Dolors Ribalta

Cerimònia d'inauguració dels Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica



PROGRESSIVAMENT, EN EL LLARG CAMÍ D'ENTRADA A L'ESCENARI OLÍMPIC, LES DONES HAN HAGUT DE SUPERAR MITES, TRADICIONS I UN SEGUIT DE PREJUDICIS SOCIALS I CULTURALS QUE N'HAN DIFICULTAT L'ACCÉS.

Els canvis jurídics que han anat implicant la igualtat de drets entre els homes i les dones en molts àmbits públics també n'han afavorit la introducció en el món de la competició olímpica. La participació de les dones en l'esport —i, és clar, en els jocs olímpics moderns— ha evolucionat a mesura que s'ha transformat el seu paper social.¹

La presència de dones atletes en els jocs de l'era moderna a partir del 1896 va ser inexistent o gairebé nul·la durant dècades, atesa l'aversion dels sectors esportius, socials i mèdics dominants de finals del segle XIX i el primer terç del segle XX. És

prou sabut que Pierre de Coubertin, principal impulsor i restaurador dels jocs olímpics, era contrari a atorgar protagonisme esportiu a les dones. Reflex fidel de la societat conservadora i aristocràtica en la qual Coubertin havia nascut i s'havia format, la *revolució olímpica* de la modernitat va néixer emmirallada en l'androcentrisme hegemònic i el mateix Coubertin reconeixia que la sola idea que les dones participessin en els jocs “no només era inconcebible, sinó inconvenient” i que, per contra, el paper de les noies en el decurs dels jocs era tot un altre: “El vencedor olímpic havia de rebre la seva medalla de mans d'una noia, igual que la gentil dama de l'antigor distingia el vencedor d'un torneig”.² En la dècada de 1890, la perspectiva mèdica occidental aportava arguments pretesament científics a

¹ Benilde Vázquez (2000). “Educación física y género”, en *Modelos de innovación educativa en la educación física*, dir. José Cardona Andújar, Madrid: UNED, p. 315.

² Daniel Bermond (2008). *Pierre de Coubertin*, París: Pierrin, p. 221.

aquesta visió social i esportiva i limitava fortament la participació de les dones en la competició, que només tindria sentit si no atemptava contra les seves suposades característiques anatòmiques, oferint raons utilitàries i eugenèsiques, la millora de la salut de les mares i, és clar, de la seva descendència.

En conseqüència, la participació femenina en els jocs coubertinians no va arribar a superar el 10% del total dels atletes inscrits fins a la dècada de 1950, quinze anys després de la mort del seu impulsor i just a l'inici de la guerra freda. La veritable ecllosió de la incorporació femenina als jocs, però, es produiria trenta anys després i en un escenari ben diferent, en el qual la consciència pública sobre el rol social de les dones s'havia transformat dins i fora del moviment olímpic. Aquest escenari nou, entre finals de la dècada de 1980 i l'inici del segle XXI, va coincidir amb la celebració dels jocs de la XXV Olimpíada a Barcelona. Els jocs de la capital catalana, indubtablement, van significar un gran salt quantitatiu per a la participació femenina d'atletes catalanes, però també ho va ser des del punt de

vista qualitatiu i en el context històric més general.

En el marc del vint-i-cinquè aniversari de la celebració d'aquells jocs, aquest article vol aportar una visió històrica contextualitzada sobre el paper que la cita de Barcelona va tenir en el llarg i complex procés d'incorporació de les atletes als jocs olímpics. A aquest efecte, intentarem analitzar l'evolució general de la participació olímpica femenina i el cas concret de les atletes catalanes, l'escenari dels jocs barcelonins pel que fa a les proves esportives i a la presència de la dona en la imatge del certamen, i el seu significat en el procés olímpic global.

LA PROVA MÉS DIFÍCIL: LA PARTICIPACIÓ FEMENINA EN ELS JOCS

El procés d'incorporació de les dones a l'escenari dels jocs olímpics moderns ens mostra tres fases diferenciades que reflecteixen punts d'inflexió clarament connectats amb el context sociocultural general viscut als països occidentals i amb influència, lògicament, en la resta del món. En una primera fase, entre la irrupció dels jocs coubertinians a Atenes el 1896 i els de Berlín del 1936, els jocs olímpics van viure entre la impermeabilitat a la participació femenina i l'inici de l'obertura encetada a finals de la dècada de 1920. En realitat, es tracta d'una etapa molt significada per la influència inicial de Coubertin —que va morir el 1937—, l'oposició del qual a la participació de les dones va ser tan notòria com la seva visió dels jocs olímpics com un tipus d'"exaltació de la virilitat" i de "masculinisme elitista".³ La visió coubertiniana de la dona esportista, molt restrictiva, va topar aviat amb dos fenòmens que van confluïr després de la Primera Guerra Mundial: el desenvolupament d'un moviment d'emancipació feminista que els efectes del conflicte van accelerar a Europa i Amèrica i, a més,



Carolina Pascual durant els Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica



³ Patrick Clastres (2008). *Jeux Olympiques. Un siècle de passions*, Paris: Les Quatre Chemins, p. 54.



Conchita Martínez i Arantxa Sánchez durant els Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica

l'expansió social de la pràctica de l'esport. Aquesta confluència va acabar provocant, per primera vegada des de l'aparició de l'esport modern i, és clar, de l'olimpisme, la consolidació d'una consciència esportiva de gènere a molts països europeus, que va donar pas a un moviment esportiu feminista internacional (la Federació Esportiva Femenina Internacional del 1921). Aquest fet va pressionar les instàncies esportives i olímpiques internacionals que, temoroses de la pèrdua de control sobre l'esport practicat per les dones, van impulsar la creació de proves olímpiques femenines atlètiques en els Jocs del 1928 a Amsterdam.⁴ De fet, als Jocs del 1928 es van superar les 270 dones inscrites, una xifra inèdita en aquell moment i que suposava el 9,6% de participació femenina. Als Jocs de Berlín de 1936 es va superar la inscripció de 330 dones atletes, per bé que només significava un 8% dels esportistes, en el marc d'uns jocs especialment masculinitzats.

Una segona fase d'aquest procés es pot situar en el context de finals de la dècada de 1960 i les dècades de 1970 i 1980. En aquest escenari, caracteritzat per una segona onada d'impuls del feminisme als països occidentals protagonitzada per les generacions joves nascudes en la postguerra, cal tenir en compte també el protagonisme renovat de les atletes olímpiques amb l'entrada de la Unió Soviètica al moviment olímpic —d'ençà dels Jocs del 1952—, que va permetre revalorar, en part, el paper de les dones pertanyents a les classes populars, que practicaven esport i eren capaces de guanyar medalles olímpiques. Fruit d'aquest context social i esportiu, la consciència sobre la necessitat d'incorporar més dones atletes als jocs olímpics va anar creixent en algunes delegacions. Així, després d'un llarg període immobiliista o gairebé immobiliista entre el 1948 i el 1968, en els Jocs de Munic es va arribar a una participació femenina

propera al 15%, xifra que es va superar quatre anys després a Montreal (20,7%) i posteriorment a Moscou (21,5%), Los Angeles (22,9%) o Seül (25,8%).

Els canvis introduïts a partir de la dècada de 1980 en el si del Comitè Olímpic Internacional i les modificacions posteriors de la Carta Olímpica (1996) sobre la necessitat d'impulsar i estimular l'esport femení des del màxim organisme olímpic en tots els nivells de les estructures esportives, poden ajudar a entendre l'existència d'una tercera etapa a finals del segle XX i durant els primers anys del segle XXI, en la qual el procés d'incorporació de les dones als jocs olímpics ha experimentat una acceleració respecte a les fases anteriors. Aquesta fase, que coincideix amb un increment de la pràctica esportiva femenina als països occidentals, amb el creixement del calendari competitiu olímpic i amb la consolidació d'una certa estabilitat per la desaparició del conflicte de la guerra freda, es va encetar, en bona mesura, amb els Jocs de Barcelona.

L'ESCLAT DE BARCELONA '92

En els jocs barcelonins del 1992, la participació femenina va ser del 28,8% del total d'atletes inscrits.

En números absoluts, hi van participar 2.708 dones.⁵ Això va representar un increment absolut de 522 esportistes respecte als Jocs de Seül, gairebé un 24% més. Dels 136 comitès olímpics nacionals representats, 35 països no tenien representació femenina, fet que va comportar que quatre anys després es creés el programa Atlanta Plus, amb l'objectiu d'excloure els països que deneguessin la participació femenina i que va significar un lent però progressiu salt definitiu de la presència femenina als jocs. A Pequín 2008, Aràbia Saudita, Brunei i Qatar no van enviar cap representant femenina. Quatre anys després, a

⁴ André Drevon (2005). *Alice Milliat. La passionaria du sport féminin*. Paris: Vuibert, p. 90.

⁵ IOC (2009). "Women in the Olympic Movement – Key figures", Department of International Cooperation and Development, International Olympic Committee.



Judo femení durant els Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica



Bàdminton femení durant els Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica

Competició femenina d'atletisme durant els Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica

Londres 2012 es van trencar totes les barreres pel que fa a la participació femenina i per primera vegada tots els països van tenir dones competint sota la seva bandera. Finalment a Rio 2016, el COI va permetre la participació d'un grup reduït d'atletes sota la bandera olímpica, principalment a causa de la crisi migratòria europea, i la participació femenina va ascendir fins al 45%. Pel que fa als esports, als Jocs de Barcelona, les dones van poder participar per primera vegada en tres nous esports: bàdminton, judo i biatló.

En clau de participació de la delegació espanyola, l'impacte dels Jocs fou molt important. La delegació de l'Estat va comptar amb més de 400 atletes i la participació femenina va quadruplicar les xifres dels Jocs de Seül, amb 127 esportistes.

A principis de la dècada de 1990, els percentatges de participació esportiva havien crescut respecte a les dades de 1970. El 29% de les dones espanyoles practicaven esport, una xifra que estava lluny del 50% d'homes que també ho feien i que no albirava els èxits de la cita catalana, que va significar l'explosió definitiva de l'esport femení. Miriam Blasco es va convertir en la primera espanyola



campiona olímpica: ho va fer en judo, en la categoria de -57 quilos. Un dia després, Almudena Muñoz també va pujar a l'esglaió més alt del podi en -52 quilos. Fora del tatami, a les aigües del Port Olímpic, les regatistes Theresa Zabell i Patricia Guerra es van penjar el metall més preat en 470, i el darrer or de la delegació femenina el van obtenir sorprenentment les noies de la selecció d'hoquei herba, que participaven per primera vegada en una cita olímpica.

Als brillants quatre ors, cal sumar-hi una terna de medalles de plata, les de Natàlia Via-Dufresne (vela), Carolina Pascual (gimnàstica rítmica) i Conchita Martínez i Arantxa Sánchez Vicario (tennis dobles femenins). Finalment, també cal ressenyar els dotze diplomes olímpics i el paper de la tennista catalana, que fou l'única esportista a penjar-se dues medalles en la cita olímpica, en adjudicar-se també el bronze en el torneig individual.

Després de Barcelona, cal assenyalar tot el treball que es va fer en clau de gènere. A partir del 1994, el COI va oficialitzar que tots els nous esports del programa olímpic havien d'incloure la participació femenina i això va permetre la incorporació definitiva d'esports que fins llavors havien estat de domini exclusivament masculí, com el futbol (1996). Dos anys després, en la cita hivernal, s'hi van incorporar el cúrling i l'hoquei gel (1998) i als Jocs de Sydney (2000) les dones es van incorporar al pentatló modern i al triatló i van seguir trencant barreres pel que fa als esports amb predomini de força participant en les disciplines d'aixecament de peses, taekwondo i posteriorment en lluita (2004).

A les Olimpíades de Londres 2012, després de la seva inclusió en la boxa, les dones van poder participar en totes les disciplines del calendari, a excepció de la lluita grecoromana, i el percentatge de participació va ascendir fins al 44% del total. Aquest percentatge va ser lleugerament inferior al de les participants femenines de les proves d'hivern, que a Sochi (2014) ja va arribar al 50%. Aquestes Olimpíades van ser especialment sig-

nificatives per l'èxit de les esportistes espanyoles, que, tot i que eren menys participants que els seus homòlegs masculins, van obtenir el 65% de les medalles i per primera vegada van superar els assoliments dels jocs de la capital catalana.

Finalment, als Jocs de Rio de Janeiro les esportistes femenines van suposar el 45% del total de participació, van estrenar-se en el rugbi com a disciplina olímpica i, més de cent anys després, el golf va tornar al programa olímpic. En aquest programa, encara hi trobem dos esports amb participació únicament femenina: la gimnàstica rítmica i la natació sincronitzada, als quals fins al 2008, quan va desaparèixer, també s'hi havia de sumar el softbol.

LA PRESÈNCIA EN LA IMATGE I LA SIMBOLOGIA DELS JOCS

Si bé, com hem vist, els jocs van viure un salt quantitatiu i qualitatiu clar en relació amb la participació de les dones en les competicions esportives, la presència femenina en l'escenificació i la simbologia del certamen olímpic del 1992 no va ser tan significativa. És cert que, en general, la representació iconogràfica olímpica s'ha vinculat tradicionalment i d'una manera

molt majoritària a la figura masculina —en el cartell, el trasllat de la torxa, la figura de la mascota, la cerimònia d'obertura i clausura—, però també ho és que en els darrers anys aquesta tendència tradicional s'ha anat modificant, per exemple, amb la presència cada cop més significativa de dones abanderades. Des d'aquest punt de vista, el balanç dels jocs barcelonins no va constituir un canvi de tendència rellevant respecte d'altres edicions anteriors i, en qualsevol cas, no va reflectir la transformació que sí que es va poder observar en la participació esportiva.

En el cas del trasllat de la torxa olímpica, una de les celebracions més significatives des de l'edició del 1936, no es va poder veure la participació femenina en el darrer relleu fins als Jocs de Mèxic 1968, quan el va fer la jove atleta mexicana Enriqueta Basilo. A Barcelona, després de l'encesa de la torxa a Olímpia, la flama va arribar a Empúries i fou recollida a la capital catalana per una voluntària olímpica que la va traslladar des de les mans del capità del iot *Rosalind* fins a les de les autoritats polítiques de Catalunya i de la ciutat de Barcelona. La multitud havia gaudit dels focs artificials, de la música, onejaven les banderes, sonaven les sirenes dels vaixells

Epi entregant la torxa a Antonio Rebollo

© Fundació Barcelona Olímpica





Abanderat de la delegació olímpica espanyola.

© Fundació Barcelona Olímpica

i s'alçaven les torres humanes de la colla castellera de Barcelona. L'esportista Nacho Solozábal va iniciar pels carrers de Barcelona el recorregut de la flama, que després va recórrer les disset comunitats autònomes de l'Estat de la mà de 9.484 portadors (8.885 a peu i 599 en bicicleta). En la seva fase final, la més rellevant pel que fa a la iconografia olímpica, el protagonisme masculí en fou la tònica dominant. L'expiragüista i dirigent de l'organització dels Jocs, Hermínio Menéndez, va ser l'encarregat d'entrar-la dins de l'estadi i d'encendre la torxa que Epi va fer arribar a l'atleta paralímpic, Antonio Rebollo, qui va ser el responsable d'impulsar el foc amb una fletxa llançada des del seu arc fins al pevet. És, sens dubte, un dels moments més recordats de la història dels Jocs.

Les cerimònies de Barcelona van tenir un ampli desplegament humà, un disseny innovador, un fort protagonisme de la música, del lema "Amics per sempre" en els quatre idiomes oficials i un ús original del folklore català, que van permetre mostrar una cara propera i moderna de la ciutat, que lluia la seva mediterraneïtat i defensava el diàleg

entre cultures. Tot i que la desfilara dels equips olímpics va anar precedida per l'aparició de desenes de gimnastes femenines que marquen el camí dels atletes, en realitat, la cerimònia d'obertura va estar dominada de manera molt majoritària per abanderats masculins al capdavant de les delegacions olímpiques dels estats. A més, anaven acompanyats sistemàticament per una noia que portava el rètol amb el nom de la delegació.

En general, els Jocs van ser una bona oportunitat per projectar la ciutat internacionalment com una urbs moderna i vital, i per abandonar els estereotips negatius de llargs anys sota la dictadura franquista (masclisme, endarreriment, improvisació) i mostrar una nova imatge plural, democràtica i capaç d'organitzar un esdeveniment de gran volada. La simbologia dels Jocs mostrava la imatge corporativa del Comitè Olímpic Internacional, l'ús del trencadís d'inspiració modernista en els espais olímpics i els cartells agrupats en quatre col·leccions: els cartells olímpics oficials, els cartells de dissenyadors, els cartells de pintors i els cartells fotogràfics d'esports sobre el planeta Terra. També es van



El Cobi a la Piscina de Montjuïc.

© Fundació Barcelona Olímpica



utilitzar pictogrames, que conduïen i orientaven el públic en els escenaris de la competició i per a les proves olímpiques, que tenien com a referència fonamental l'ús de la figura humana (majoritàriament masculina) i que es mostraven en les principals posicions que s'adopten en la pràctica de cada esport.

L'emblema, que incorporava les cinc anelles olímpiques i simbolitzava la imatge dels Jocs i de la ciutat, i la mascota, un gos humanitzat i d'evident aparença masculina anomenat Cobi, van ser dissenyats exclusivament per homes i mostraven un caràcter universal, lligats als valors de l'olimpisme i suficientment representatius.

Van ser els principals elements identificadors de la imatge de Barcelona '92 i van aparèixer en cartells, segells, figures, senyalitzacions, representacions dels esports i marxandatge.

A Barcelona es va fer un pas endavant important per a l'esport femení, però la presència de les dones en l'escenificació i la simbologia encara presentava el caràcter masculí de la pràctica esportiva.

CONCLUSIONS

En el marc de les transformacions de les darreres dues dècades del segle XX en relació amb el paper més rellevant de les dones en l'anomenada *família olímpica*, una de les decisions importants va ser la incorporació de les dones com a membres de la institució olímpica. El 1981, a la ciutat alemanya de Baden-Baden, la veneçolana Flor Isava-Fonseca i la finesa Pirjo Häggman es convertien en les primeres dues dones membres del Comitè Olímpic Internacional i trencaven una barrera històrica de 87 anys. L'any 2014, aquesta representació en les instàncies olímpiques ja rondava el 22,6% i incorporava quatre dones com a membres honoràries. Indubtablement, però, l'increment de les dones en la gestió, el govern i l'administració encara és un repte pendent.

Després dels Jocs del 1992, la participació femenina en les competicions olímpiques va augmentar constantment i d'una manera exponencial. En els darrers jocs d'estiu del 2016, les dones han representat el 45% del total de participants a Rio de Janeiro, un percentatge que consolida un increment que ha estat continuat en cada edició des del 34,2% a Atlanta 1996, el 38,2% a Sidney 2000, el 40,7% a Atenes 2004, el 42,3% a Pequín 2008 i el

44,2% a Londres 2012.⁶ En xifres absolutes, això suposa que el 2016 s'ha produït la participació de més de 5.000 dones respecte a un total de 11.237 atletes, gairebé la paritat.

Des de la perspectiva de la participació catalana i, en general, espanyola en els jocs d'estiu, el salt quantitatiu que va representar Barcelona '92 és indiscutible a la llum de les participacions olímpiques posteriors. En els Jocs d'Atlanta, la delegació femenina va ser de 95 esportistes, que es van convertir en 105 a Sidney, 140 a Atenes, 121 a Pequín i 112 a Londres. Totes són xifres properes a la de Barcelona (127) i, sortosament, molt allunyades de les anteriors al 1992. L'impuls que van significar els Jocs de Barcelona per a l'esport olímpic femení —també des de la perspectiva qualitativa en els resultats obtinguts— és indiscuti-

ble pel que fa a l'esport de l'Estat espanyol. Els Jocs de Barcelona van provocar un increment quantitatiu tan gran —en l'edició de 1992 hi van participar més dones que en totes les edicions anteriors—⁷ que van situar la participació espanyola en la mitjana internacional general, al voltant del 30%. I el que és més important encara és que aquest percentatge s'ha mantingut amb poques variacions. En altres paraules, els Jocs Olímpics de Barcelona van possibilitar l'homologació de l'esport olímpic femení a escala internacional.

Des d'un punt de vista més general, la cita olímpica de Barcelona també va tenir un paper rellevant perquè va consolidar la incorporació de noves atletes —que van superar les 2.700 inscripcions— en el context de la consolidació de l'olimpisme des-



La volta dels atletes a l'estadi
durant la cerimònia d'inauguració

© Fundació Barcelona Olímpica



⁷ Entre el 1924 (Paris) i el 1988 (Seül), les delegacions espanyoles van inscriure 92 dones en els diversos jocs d'estiu. Roberto Jiménez Morales (2015). *El deporte femenino español en los Juegos Olímpicos*, Madrid: CSD, p. 40.

prés de la caiguda del mur de Berlín, la inexistència de boicots vinculats a la ja pràcticament desapareguda guerra freda i el retorn de delegacions com la sud-africana.

Si bé és indubtable que la progressió de la participació femenina en els jocs olímpics ja és un fet i s'acosta a la paritat, a partir del segle XXI, augmentar la presència femenina en els àmbits esportius, no només com a practicants sinó com a dirigents,

psicòlogues, entrenadores, metgesses, fisioterapeutes, àrbitres, periodistes, etcètera, i en la gestió, és el repte pendent per a la igualtat entre homes i dones en l'esport i en els jocs olímpics.

L'esport femení, en general, i l'esport olímpic, en particular, encara han de pujar alguns esglaons més. Ho faran quan recordem les gestes i els noms de les protagonistes de la mateixa manera que recordem el dels atletes.

BIBLIOGRAFIA

BERMOND, Daniel (2008). *Pierre de Coubertin*, París: Pierrin.

CLASTRES, Patrick (2008). *Jeux Olympiques. Un siècle de passions*, París: Les Quatre Chemins.

DREVON, André (2005). *Alice Milliat. La passionaria du sport féminin*, París: Vuibert.

JIMÉNEZ, Roberto (2015). *El deporte femenino español en los Juegos Olímpicos*, Madrid: CSD.

VÁZQUEZ, Benilde (2000). "Educación física y género", en *Modelos de innovación educativa en la educación física*, dir. José Cardona Andújar, Madrid: UNED.

"Women in the Olympic Movement – Key figures". Recuperat el 5 d'abril de 2017 a https://stillmed.olympic.org/Documents/Reference_documents/Factsheets/Women_in_Olympic_Movement.pdf

10 PREMI DONA
I ESPORT

2

PREMI DONA I ESPORT 2015

2.1

NÚRIA PUIG BARATA, UN REFERENT
NACIONAL I INTERNACIONAL. BIOGRAFIA
DE LA GUARDONADA AMB EL PREMI DONA
I ESPORT "MIREIA TAPIADOR"

Susanna Soler, Anna Vilanova

■ Núria Puig Barata a la presentació de diferents estudis al 10è aniversari de l'Observatori Català de l'Esport

Fotògraf: Jordi Estruch



Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GISEAFE) INEFC, Universitat de Barcelona

NÚRIA PUIG BARATA, NASCUTA A AIGUAFREDA L'ANY 1951, HA ESTAT PROFESSORA DE SOCIOLOGIA DE L'ESPORT DE L'INEFC DE BARCELONA DURANT GAIREBÉ QUARANTA ANYS I UNA DE LES PIONERES D'AQUESTA DISCIPLINA A ESPANYA.

La seva passió pel coneixement del sistema esportiu l'ha portada a ser un referent nacional i internacional en els estudis d'hàbits esportius de la població, la gestió esportiva, la metodologia de la investigació social, les organitzacions de l'esport o les polítiques públiques, entre altres aspectes.

Amb el seu saber ha donat suport i assessorament a la majoria d'institucions catalanes i espanyoles des dels inicis de la democràcia —quan es començava a impulsar l'esport com un dret per a tota la població—, fins a l'actualitat, amb les formes múltiples i canviants de pràctica esportiva, i ha

viscut moments tan intensos com els dels Jocs Olímpics de Barcelona '92.

Sens dubte, un dels camps on més destaquen les aportacions de Núria Puig és en l'anàlisi de la perspectiva de gènere en l'activitat física i l'esport, i en la promoció de la igualtat entre homes i dones. En un àmbit on el discurs feminista sovint ha trobat, i encara troba, resistències importants, la tasca de Núria Puig ha permès donar a conèixer a milers de professionals del nostre camp les situacions de desigualtat que encara perduren avui en dia. Els seus estudis i ensenyaments han estat claus per sensibilitzar l'entorn esportiu sobre els mecanismes de discriminació que perpetuen els models i les relacions tradicionals de gènere en l'esport, i per donar eines per transformar les situacions de desigualtat des de les organitzacions esportives i les institucions públiques.

A continuació es presenten alguns dels seus aspectes acadèmics i professionals més rellevants.

TRAJECTÒRIA ACADÈMICA: UNA VIDA DEDICADA A POSAR EL CONEIXEMENT AL SERVEI DE LA SOCIETAT

La doctora Núria Puig va iniciar la seva vinculació amb l'esport com a esquiadora, disciplina en la qual va arribar a ser membre de l'equip espanyol d'esquí alpí entre el 1968 i el 1971,

escolar, dones i esport, o el procés de socialització esportiva de la gent jove. La seva inquietud per comprendre l'abandonament esportiu durant l'adolescència, precisament, la va portar a fer una altra tesi doctoral, el 1993, a la facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació a la Universitat de Barcelona, titulada *Joves i esport. Influència dels processos de socialització en els itineraris esportius juvenils*.

A més dels dos doctorats, en la seva extensa i prolífica carrera científica ha publicat més de 30 llibres, 76 capítols de llibre i 73 articles científics, a banda de centenars d'articles de divulgació i comunicacions en jornades científiques, i ha dirigit més d'una desena de tesis doctorals. Aquesta trajectòria l'ha portada a ser catedràtica de Sociologia de l'Esport de l'INEFC a Barcelona i li ha permès obtenir l'acreditació de recerca avançada per AQU Catalunya i cinc sexennis de recerca, així com a merèixer la Reial Ordre del Mèrit Esportiu, en la categoria de Medalla de bronze, del Consell Superior d'Esports de l'Estat espanyol, l'any 2006.

Núria Puig va ser una de les impulsores de la Sociologia de l'Esport a Espanya i amb la seva tasca ha contribuït a fer créixer aquesta àrea de coneixement fins assolir alts nivells d'excel·lència i una tradició científica pròpia. Així, ha estimulat totes les generacions posteriors que s'han volgut dedicar a la investigació social de l'esport i ha promogut el treball en equip, la col·laboració i l'intercanvi constant.

Un exemple d'aquesta activitat promotora és el seu paper clau com a fundadora de l'Asociación Española de Investigación Social Aplicada al Deporte (AEISAD), de la qual va ser presidenta entre el 1991 i el 1996. L'AEISAD posa en relació el màxim nombre de persones i entitats d'especialitats diverses, que tenen en comú l'objecte d'estudi del fenomen esportiu. Des de l'antropologia, la filosofia, la psicologia, la història, la gestió, l'economia o la sociologia, l'associació impulsada per Núria Puig és un espai per repensar, contrastar i discutir sobre el paper social de l'esport.

HA PUBLICAT MÉS DE 30 LLIBRES, 76 CAPÍTOLS DE LLIBRE I 73 ARTICLES CIENTÍFICS.

i també membre de l'equip espanyol universitari entre el 1968 i el 1973. Entre els seus èxits més rellevants destaquen diversos títols de Campionat d'Espanya i també la participació en el Campionat del Món d'esquí alpí de Val Gardena (Itàlia, 1971) i a les universiades de Finlàndia (1971) i Lake Placid (EUA, 1973).

Juntament amb la pràctica esportiva, també feia la seva formació universitària. Un cop acabats els estudis d'Història a la Universitat de Barcelona (1975), la seva afició a l'esport la va portar a fer el seu primer doctorat en *Sociologie de la Connaissance* a la Universitat de París VII, al 1980, sobre *Les équipements sportifs et les rapports sociaux*. Mentrestant, al 1976, la doctora Puig es va incorporar a l'INEFC (Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya), que tot just s'havia inaugurat, i comença la seva tasca docent i investigadora fins a la seva jubilació, l'any 2016.

Els seus primers estudis van girar al voltant dels equipaments i els espais esportius necessaris per afavorir que tothom faci esport i que la pràctica esportiva sigui més accessible. Al llarg dels anys vuitanta, va començar a publicar els seus primers articles sobre la perspectiva sociològica de l'esport, la gestió municipal, les organitzacions esportives, el mercat de treball esportiu, l'esport en edat

En aquest marc, cal destacar també la seva actuació com a investigadora principal del Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GI-SEAFE), que va obtenir el reconeixement de la Generalitat de Catalunya com a grup de recerca el 2009. Des d'aleshores, més de trenta persones configuren el grup de recerca vinculat a l'activitat física i l'esport més actiu del nostre territori, amb un caràcter clarament interdisciplinari i interuniversitari. Amb la seva implicació, Núria Puig aconseguia situar la investigació social i educativa vinculada a l'activitat física i l'esport en el mapa de la investigació de Catalunya.

Amb gran prestigi nacional i internacional, ha estat professora convidada a diverses universitats: Claude Bernard Lyon I (França), Universitat Pedagògica de Tallinn (Estònia), Universitat d'Hamburg (Alemanya), Universitat Nacional Autònoma de Nicaragua (UNAN) a León (Nicaragua), i l'Institut Superior d'Educació Física de Montevideo (Uruguai). Ha estat també membre del consell assessor de diverses revistes de l'àrea de les ciències de l'activitat física i l'esport tant espanyoles com internacionals, i membre

de diverses entitats científiques, entre les quals destaca la International Sociology of Sport Association (ISSA).

El seu important paper en la internacionalització de l'INEFC i en la preparació dels futurs professionals de l'activitat física en un context globalitzat també es reflecteix en la seva activitat com a impulsora i responsable dels intercanvis de mobilitat interuniversitària de l'INEFC de Barcelona durant catorze anys. En un moment en què sortir a l'estranger a estudiar encara resultava insòlit, les connexions establertes per Núria Puig van permetre a un bon nombre d'estudiants realitzar una part dels seus estudis a les universitats europees de més prestigi ja des dels anys noranta.

La seva vocació per la formació de professionals de l'activitat física i l'esport l'ha portada a impulsar múltiples cursos i màsters d'especialització nacionals i internacionals. Entre d'altres, destaca la direcció del Màster en Gestió Esportiva de l'INEFC, així com també la seva participació en el Master Executif pour le Management des Organisations Sportives (MEMOS), organitzat per Solidaritat Olímpica en el marc del Comitè Olímpic Internacional. En

la seva tasca com a codirectora, tutora i docent en l'àmbit de la gestió esportiva ha tingut l'oportunitat de contribuir a la formació de persones responsables de la gestió tant en petites com en grans organitzacions esportives del país, així com també en organitzacions esportives importants d'arreu del món.

Juntament amb la tasca docent i investigadora, també és especialment rellevant la seva activitat de transferència del coneixement a la societat i a les organitzacions esportives. En aquest camp, destaquen múltiples actuacions, com, per exemple, la realització del Censo Nacional de Instalaciones Deportivas (CENID) (1988-1993) —i la redacció, entre tot l'equip, de les monografies consegüents sobre cada comunitat autònoma—, o l'estudi "Els espais públics urbans i l'esport com a generadors de xarxes socials a les grans ciutats: el cas de Barcelona", en col·laboració amb Gaspar Maza sota el patrocini de l'Ajuntament de Barcelona. Amb aquesta voluntat de transferència, també és important el seu vessant com a organitzadora i dinamitzadora de congressos i jornades científiques. En aquest aspecte, destaca el seu paper com

a codirectora de l'organització de les Jornades Esport i Immigració, a l'INEFC de Barcelona, el 2001, així com també en l'organització del diàleg "Esport: Diàleg universal", al Fòrum de les Cultures celebrat a Barcelona el 2004.

L'Observatori Català de l'Esport (OCE: www.observatoridelesport.net), que va impulsar i dirigir entre el 2006 i el 2016, és l'exemple més clar de la seva voluntat i implicació a l'hora de posar el coneixement al servei de la societat. L'OCE és un lloc web destinat a la

gestió del coneixement del sistema esportiu català. A partir de la seva experiència i les aportacions de l'equip que va configurar al seu voltant, Núria Puig va establir un sistema de dimensions i indicadors que permeten l'estudi exhaustiu i rigorós del conjunt d'aquest sistema. Mitjançant el tractament secundari de dades ha estat possible sistematitzar la informació existent fins a l'actualitat. Així mateix, s'han pogut detectar els àmbits en què hi havia buits d'informació i impulsar recerques que permetin disposar

d'un coneixement integral, complet i ordenat del context esportiu català. En plena societat del coneixement, aquesta eina és especialment útil per a les organitzacions esportives, tant per a la presa de decisions com per a l'anàlisi de l'impacte de les actuacions públiques i privades en la població. Des dels seus inicis, l'OCE ha estat un referent per a la creació d'iniciatives similars a altres territoris d'Espanya i també a escala internacional.

Però un dels camps on més ha destacat Núria Puig és l'estudi de les relacions de gènere en l'esport, tal com es descriu a continuació.

DOCÈNCIA, INVESTIGACIÓ I TRANSFERÈNCIA SOBRE DONES I ESPORT

En la seva activitat professional, Núria Puig va ser pionera, juntament amb la professora Mila Garcia, en la incorporació de la perspectiva de gènere als estudis de grau de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport (CAFE; abans Llicenciatura d'Educació Física), i de màster.

Malgrat que és una àrea de coneixement tradicionalment masculinitzada (amb molt poques dones entre l'equip docent), amb un marcat caràcter androcèntric i on les actituds sexistes pròpies de l'àmbit de l'esport es fan molt presents, Núria Puig va introduir l'anàlisi de les relacions de gènere en les assignatures que ella impartia i l'ha tingut sempre present en totes les seves investigacions i activitats divulgatives. Aquesta actitud valenta i desafiant vers el discurs hegemònic l'ha acompanyada al llarg de tots els seus anys com a professora de l'INEFC, i tampoc no va dubtar a ser pionera a plantejar qüestions fins aleshores considerades tabú, com ara l'anàlisi de l'assetjament sexual en l'esport (en el marc del Fòrum de les Cultures 2004).

Amb la seva perseverança i professionalitat, els seus ensenyaments han permès sensibilitzar més de trenta-cinc promocions de professionals de l'esport de Catalunya sobre la necessitat i la importància de fer valer la cultura esportiva femenina i promoure polítiques d'equitat per abordar la situació de desigualtat i discriminació de les dones en l'esport. Així mateix, en la seva tasca acadèmica ha procurat sempre no quedar-se només en el vessant descriptiu, sinó també donar a l'alumnat que tingui interès en aquesta qüestió eines per passar a l'acció i transformar la realitat.

A més de la seva tasca docent, però, cal destacar també la producció científica que ha dut a terme durant tots aquests anys i que ha esdevingut una referència obligada en tots els es-

Núria Puig Barata

Fotografia proporcionada per
Núria Puig



tudis sobre la temàtica. I és que ja en els anys vuitanta va iniciar la seva investigació sobre les dones i l'esport i va difondre el coneixement d'aquesta temàtica amb les primeres publicacions sobre aquesta qüestió d'àmbit espanyol i català:

BALAGUÉ, Glòria; PUIG, Núria *et al.* (1980). "Propuestas para otra metodología en el estudio de la mujer y el deporte". *Apuntes de Medicina Deportiva* (67, pàg. 135-150)

PUIG, Núria (1986). "El deporte y los estereotipos femeninos". *Revista de Occidente*, (62/63, pàg. 71-84)

PUIG, Núria (1987). "El proceso de incorporación al deporte por parte de la mujer española (1935-1985)". *Mujer y deporte*, Madrid: Ministerio de Cultura, Instituto de la Mujer ("Serie Debate", 3).

PUIG, Núria (1991). "Itineraris de les dones joves en l'esport d'alt nivell". A: GARCIA, Mila (ed.). *Dona i esport*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona ("Esports a l'abast", pàg. 135-156).

MARTÍN, Montse; PUIG, Núria (1996). "Las deportistas de alto nivel que practican deportes llamados masculinos en Cataluña". A: Ricardo SANCHEZ MARTIN (ed.). *La actividad física y el deporte en un contexto democrático* (1976-1996), Pamplona: Asociación Española de Investigación Social Aplicada al Deporte (pàg. 147-154).

PUIG, Núria (1997). "Gènere, cultura, procés d'individualització i esport". *Revista Catalana de Sociologia* (5, pàg. 33-58).

MOSQUERA, María José; PUIG, Núria (1998). "Género y edad en el deporte". A: GARCÍA FERRANDO, Manuel; PUIG, Núria; LAGARDERA, Francisco (comp.), *Sociología del deporte*, Madrid: Alianza Editorial ("El Libro Universitario", pàg. 99-126).

PUIG, Núria (1999). "Género y deporte". A: LAGARDERA, Francisco (ed.). *Diccionario del deporte y la actividad física*, Barcelona: Paidotribo.

PUIG, Núria (2000). "Procés d'individualització, gènere i esport". *Apuntes. Educación física i esports* (59, pàg. 99-102).

PUIG, Núria (2001). "Differenz und Geschlechterbeziehungen im Sport" ("Diferència i relacions de gènere en l'esport"). A: HEINEMANN, Klaus; SCHUBERT, Manfred (ed.). *Sport und Gesellschaft* ("Esport i societats") Schorndorf: Hofmann (pàg. 357-278).

... NO VA DUBTAR A SER PIONERA
A PLANTEJAR QÜESTIONS FINS
ALESHORES CONSIDERADES TABÚ,
COM ARA L'ANÀLISI DE
L'ASSETJAMENT SEXUAL.

PUIG, Núria (2002). "Itinerarios deportivos de las deportistas españolas". A: VÁZQUEZ, Benilde; ALFARO, Elida (coord.). *Las mujeres en la alta competición deportiva*, Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Consejo Superior de Deportes (pàg. 27-39).

PUIG, Núria (2003). "La permanencia de estereotipos tradicionales en el deporte femenino". A: MOSQUERA, M. J.; GAMBAU, V.; SÁNCHEZ MARTÍN, R.; PUJADAS, X. . *Deporte y postmodernidad*. Madrid: Esteban Sanz ("Investigación social y deporte", 6, pàg. 145-154).

PUIG, Núria; SOLER, Susanna (2003). "Women and sport in Spain". A: HARTMANN-TEWS, Ilse; PFISTER, Gertrud (ed.): *Sport and women. Social issues in international perspective*, Londres / Nova York: Routledge, International Society for Comparative Physical Education and Sport (pàg. 83-101).

PUIG, N.; SOLER, S. (2004). "Dona i esport a Espanya: estat de la qüestió i proposta interpretativa". A: *Apunts. Educació física i esports* (76, pàg. 71-78).

PUIG, Núria (2007). "Mujeres en puestos de decisión". A: *Cuadernos técnicos del deporte* (44, pàg. 120-131).

SOLER, Susanna; PRAT, Maria; PUIG, Núria; FLINTOFF, Anne (2016). "Implementing gender equity policies in a university sport organization: Competing discourses from enthusiasm to resistance". *Quest* (en línia, octubre, pàg. 1-14).

La seva inquietud l'ha portada a impulsar diverses tesis doctorals (Soler, 2009; Moragas, 2014), treballs de màster i projectes d'investigació sobre gènere i esport, així com també a assessorar les múltiples i diverses organitzacions que tenien interès a promoure la situació de les dones en l'esport, des de clubs i federacions fins a ajuntaments i institucions com el CSD.

I finalment, però no menys important, ella mateixa, amb el seu exemple, sovint trencant el conegut "sostre de vidre", ha estat un referent i un model per a les dones que, darrere seu, ens hem incorporat a l'àmbit universitari i, més concretament, a l'àmbit universitari vinculat a l'activitat física i l'esport.

En definitiva, Núria Puig ha estat capaç d'APODERAR les dones del seu voltant i ha esdevingut un exemple en la lluita per incorporar els plantejaments feministes a l'àrea de coneixement de l'esport.

2.2

LAIA TALARN COMPAÑÓ, JUDOKA PER CASUALITAT. BIOGRAFIA DE LA GUARDONADA AMB EL PREMI A LA DONA ESPORTISTA

Ferran Piqué i Anguera

Laia Talarn competint al Grand Slam d'Abu Dhabi

Fotografia proporcionada per Laia Talarn



LAIA TALARN COMPAÑÓ VA NÉIXER A BARCELONA MESOS ABANS DELS JOCS OLÍMPICS DE BARCELONA '92, EL 14 D'OCTUBRE DE 1991. ES VA INICIAR EN EL JUDO PER CASUALITAT, A L'ESCOLA ESCOLÀPIES LLÚRIA. HA ESTAT UNA DE LES JUDOKES MÉS IMPORTANTS I DE MÉS ÈXIT DEL PANORAMA CATALÀ PELS BONS RESULTATS QUE HA OBTINGUT EN LA CATEGORIA DE 78 KG.

Arran d'un canvi d'escola als 10 anys, en arribar al centre de la Dreta de l'Eixample, en un principi, volia apuntar-se a bàsquet. Tot i això, quan la seva mare, Sílvia, feia cua per inscriure-la, va conèixer un grup de pares i mares de judokes que li van parlar del club de judo de l'escola i la van convèncer perquè la seva filla provés aquesta art marcial.

Talarn es va iniciar en el judo de la mà de Paco Franco, qui va ser sempre el seu entrenador. S'hi va iniciar a contracor, ja que el que ella volia fer realment era bàsquet, però, després

d'una classe de judo, va descobrir un esport desconegut per a ella fins al moment.

En els seus primers anys amb un judogi (vestimenta utilitzada per a la pràctica del judo), ràpidament es va evidenciar l'habilitat que tenia per a aquesta disciplina. Amb 12 anys, Talarn va plantejar-se deixar el judo, però el seu entrenador va ser tossut i va convèncer-la que no ho fes i aquell mateix any es va proclamar campiona de Catalunya en categoria infantil. D'aquesta manera es va classificar per al seu primer Campionat d'Espanya i va aconseguir ser membre, per primer cop, de la selecció catalana.

Quan Talarn tenia 15 anys, va aconseguir el seu primer resultat destacable en l'àmbit espanyol: va quedar en segon lloc al rànquing nacional i va ser seleccionada per formar part de l'equip espanyol. "Vaig estar un parell de setmanes en un núvol; és probablement el resultat del qual guardo un



Laia Talarn competint al Grand Prix de Budapest

Fotografia de la Federació Internacional de Judo

record més especial i dolç", relata Talarn sobre aquell èxit.

En la seva estrena amb la selecció espanyola va aconseguir una medalla de plata a la Copa d'Europa de Portugal (Coimbra). Aquell any, la judoka de les Escolàpies Llíria va arrodonir la temporada penjant-se el bronze al Campionat d'Espanya cadet i, per tant, sumant en un mateix any les seves primeres medalles d'àmbit espanyol i internacional.

Des d'aleshores i fins al 2015, Talarn suma in comptables podis en campionats de Catalunya i 16 medalles en campionats d'Espanya: dos cops campiona d'Espanya sènior, tres cops campiona d'Espanya sub-23 i dos cops campiona d'Espanya júnior. A més a més, s'ha penjat 4 plates i 5 bronzes en campionats d'Espanya sènior, universitaris, cadet i sub-23.

Al Campionat d'Espanya Júnior de 2010 a Arganda del Rey, la Laia va disputar la final amb la seva companya

de club Inés Franco i van fer palès, d'aquesta manera, el bon estat de forma pel qual passaven les esportistes del club de judo de les Escolàpies Llíria, a les ordres de Paco Franco. Talarn també va disputar medalles nacionals amb una altra companya de club, Gemma Gimeno.

Aquell mateix any, el 2010, es va estrenar en el Campionat d'Europa sub-20 a Sofia (Bulgària), on va aconseguir el setè lloc i es va classificar per al Campionat del Món sub-20 d'Agadir (el Marroc).

Durant la seva carrera va compartir vestidor amb algunes de les judokes més reconegudes en l'àmbit català i també espanyol, com Marta Mestre, Meritxell Brutau o Noèlia González, entre d'altres. Talarn es va mantenir sempre sota les ordres de Paco Franco al club de judo de les Escolàpies Llíria, tot i que també es va entrenar regularment al Nucli de Tecnificació Barcelona Nord i, en alguna ocasió,

al Judo Louis. José Conde i José Morales van ser els seus preparadors físics en diversos moments.

Entre els nois amb qui s'entrenava la barcelonina hi ha grans actius de l'esport català, com Eric Peña, Àlex Timoneda o Tomàs Morales, però en destaca el seu germà Víctor, esportista del mateix club de judo, amb qui s'entrenava diàriament.

Laia Talarn va compaginar durant tota la seva carrera esportiva el judo amb els estudis. Fins als 18 anys va estudiar a les Escolàpies Llària, on va cursar el batxillerat en Ciències Socials. Posteriorment va fer el grau en Internacional Business Economics a la Universitat Pompeu Fabra, durant el qual, al tercer any, va decidir fer un Erasmus a Holanda.

Durant els sis mesos que va passar als Països Baixos, la catalana es va entrenar al Top Judo Nijmegen, on també va tenir l'oportunitat d'assistir a concentracions de l'equip holandès. La seva estada a l'estranger li va servir per fer un salt qualitatiu i el 2013 es va penjar la primera medalla en una prova del circuit mundial. La plata a la Copa del Món de Madrid va obrir les portes a Talarn i la va situar en molt bon lloc just a l'inici de la classificació olímpica per

als Jocs de Rio de Janeiro 2016, que a partir d'aquell moment van esdevenir el seu objectiu.

Aquell mateix 2013, una lesió la va obligar a abandonar la lluita per la medalla a les semifinals del Campionat d'Europa sub-23, a Samokov (Bulgària). Aquella lesió la va apartar durant uns mesos del tatami, just quan semblava que havia consolidat la seva presència a l'equip espanyol en haver estat convocada per al Grand Slam de Corea, on no va poder participar.

L'inici del procés de classificació olímpica va esdevenir l'inici d'un període de molta pressió, ja que per arribar als Jocs calia estar entre les tretze millors judokes del rànquing mundial. Durant aquesta temporada, Talarn va haver de viatjar a moltes cites internacionals per aconseguir els punts necessaris que li permetessin avançar en la llista mundial.

El 2014 va participar en la gira americana, on va penjar-se dues medalles, a les copes del món de Xile i de Miami. En aquesta darrera prova, Talarn va disputar la final davant de la campiona olímpica Kayla Harrison. En aquells moments, la Laia es deia: "La vaig veure proclamar-se campiona olímpica en directe des de la

graderia a Londres 2012 i ara, dos anys després, estic posant-la en dificultats en una final d'una copa del món". La seva participació en aquesta gira va ser finançada pel seu avi i, al llarg de la carrera de Talarn, la seva família es va convertir en la seva mecenes per la falta d'ajudes públiques. No obstant això, més tard, va aconseguir el patrocini de l'empresa Duet Sports, que va ser una peça clau perquè Talarn pogués seguir lluitant pel seu somni olímpic.

El 2014, Laia Talarn va rebre el guardó a Millor Judoka Catalana per part de la Federació Catalana de Judo i Disciplines Associades, mentre que el seu company de club, Eric Peña, ho va fer en categoria masculina.

Durant el cicle olímpic, Laia Talarn va rivalitzar amb la també catalana, però federada per la Comunitat Valenciana i integrant de l'equip espanyol, Marta Tort, qui també aspirava a classificar-se per als Jocs. Tot i això, cada país només podia classificar una judoka per a la magna cita i Talarn va haver de lluitar, d'una banda, per estar dins de les places olímpiques i, de l'altra, per estar per davant de la seva companya de selecció.



Laia Talarn preparada per competir al Trofeu Internacional Ciutat de Barcelona 2015

Fotògraf: Hector Andreu Mosegui





Laia Talarn, Or a la Copa del Món de Maurici

Fotografia proporcionada per Laia Talarn

Ambdues judokes van ser les protagonistes de les finals dels campionats d'Espanya sènior entre els anys 2012 i 2015, en què Tort es va imposar els dos primers anys mentre que Talarn ho va fer en les edicions del 2014 i el 2015.

El 2014 va participar per primer cop en el Campionat del Món Sènior, a Txeliàbinsk (Rússia). Allà va vèncer en el primer enfrontament, però va quedar eliminada en caure davant de la campiona del món, la brasilera Mayra Aguiar. El 2015 va repetir participació en un mundial, aquest cop a la localitat d'Astana (Kazakhstan), tot i que amb menys fortuna, ja que va caure en les primeres rondes.

Entre el 2013 i el 2016, durant el període de classificació olímpica, Talarn va prendre part en 41 competicions puntuables per als Jocs. Hi destaquen Madrid, Miami, Roma, Santiago de Xile, Casablanca, Port-Louis, Varsòvia i Lima, on es va penjar fins a nou medalles (tres ors, tres plates i tres bronzes), que la van fer escalar fins al Top 15 mundial i va arribar a estar classificada temporalment per als Jocs durant bona part del cicle olímpic.

Els seus bons resultats internacionals van coincidir amb el final dels estudis a la Universitat Pompeu Fabra. Sense temps per descansar, Talarn no va voler deixar-se de formar i va iniciar un màster en Gestió Esportiva al Cruyff Institute després de rebre una beca per part del diari *Sport*.

L'any 2016 va ser el més difícil per a la judoka de la Federació Catalana de Judo, ja que en pocs mesos el rànquing mundial es va ajustar molt i calia que es desmarqués de les seves contrincants i agafés avantatge fins al mes de maig, quan es tancaven les llistes per als Jocs.

En aquest any, va viure un dels moments més emocionants de la seva trajectòria en aconseguir una cinquena posició al Grand Slam de París, que és considerat un dels tornejos més prestigiosos del món. Talarn es va quedar a les portes de la medalla de bronze, en caure en un combat que anava guanyant a 15 segons del final. Talarn va haver d'afrontar un temps de

molta pressió durant els primers mesos del 2016 i, tot i el seu bon estat de forma i l'alt nivell que va demostrar en tots els tornejos en què participava, judokes d'altres països la van avançar en el rànquing i li van fer abandonar les places olímpiques. La darrera competició en què va lluitar per ser a Rio de Janeiro va ser el World Masters de Mèxic, prova reservada per a les 14 millors judokes del món, en què no va poder fer res per revertir la situació.

En tornar de Mèxic i sense temps per refer-se del cop dur que suposava dir adeu al somni per al qual havia lluitat tant de temps, va rebre el premi Dona i Esport de l'Ajuntament de Barcelona, que va representar un gran honor per a la barcelonina, però que no va contrarestar la seva aflicció, que era patent en confessions com la que feia al diari *Ara*: "No miraré els Jocs perquè em farà mal veure-hi judokes que he derrotat".

Laia Talarn ha estat la judoka catalana que més a prop ha estat d'uns jocs olímpics després de Cristina Curto, l'única catalana que hi ha participat en la disciplina de judo, a Barcelona '92 i a Atlanta '96.

Laia Talarn entrenant a l'Stage Internacional de Castelldefels.

Fotografia proporcionada per Laia Talarn



2.3

MARIA GUIXÀ SOLÉ, UNA PERIODISTA AMB
VISIÓ D'ESPORTISTA. PREMI AL MITJÀ
DE COMUNICACIÓ

Xavi Campos, cap d'Esports de Catalunya Ràdio



Maria Guixà i Solé.

Fotografia proporcionada
per Maria Guixà i Solé



NO SÉ NI SI LA MATEIXA MARIA CONEIX AQUESTA HISTÒRIA. DIRIA QUE NO PERÒ, COM QUÈ ÉS MOLT OBSERVADORA I BONA PERIODISTA, ÉS PROBABLE QUE M'EQUIVOQUI. ÉS LA HISTÒRIA DE COM VA ENTRAR A TREBALLAR A CATALUNYA RÀDIO. UNA MICA PER CASUALITAT, COM EN TOTES LES BONES HISTÒRIES, I MOLT PER ESFORÇ I MÈRIT.

Eren els primers mesos del 2008 i en un bar de mala mort de l'avinguda d'Icària de Barcelona esmorzaven un grup de periodistes del departament d'Esports de Catalunya Ràdio després d'intentar jugar a futbol en un partit de la Lliga de Mitjans de Comunicació. Entre els qui esperaven els bikinis i els suc de taronja, hi havia en Ricard Torquemada, aleshores cap del departament i sempre un referent. Una mica angoixat, mentre començava a cruspir-se l'entrepà del dia, va reclamar l'atenció de la resta del grup.

- Necessitem fitxar un redactor o redactora que cobreixi la informació diària relacionada amb el Barça i hem de donar un nom avui. Si no ho fem, perdem l'oportunitat d'incorporar una persona a l'equip. A qui fitxem?

La resta es van quedar mirant, una mica sorpresos pel poc marge que hi havia, i van començar a pensar en noms de possibles periodistes.

- I aquell noi que fa poc que cobreix els entrenaments del Barça per a una ràdio espanyola?

La primera proposta no va convèncer.

Al cap d'un parell de minuts, algú va proposar que es pensés en l'estudiant de Piera que feia alguns mesos que havia començat les pràctiques al torn de matí, la Maria Guixà. Era atleta d'elit, superava la mitjana de coneixements que acostumen a tenir els estudiants en pràctiques i tenia més

experiència en l'esport real que la majoria de periodistes. Era treballadora i estava motivada. S'havien de polir algunes coses, però tenia potencial.

Entre que tots van veure-ho com una bona possibilitat i, com que no hi havia marge de temps, aquell mateix dia la Maria ja va saber que entrava a treballar al departament d'Esports de Catalunya Ràdio. No havia acabat ni les pràctiques i ja estava treballant. Li va tocar la loteria, sí, però és que havia comprat uns quants números.

Encara que sembli un contrast, no és tan habitual trobar una esportista d'alt nivell en una redacció d'esports d'un mitjà de comunicació. La gran majoria de periodistes esportius ho són per vocació. En el cas de la Maria Guixà, a la vocació, s'hi suma l'experiència esportiva. Ella va viure sis anys a la residència de la Blume i quatre al CAR de Sant Cugat. Va ser campiona d'Espanya d'heptatló i de salt de llargada i va acabar especialitzant-se en natació. La Maria va començar a seguir tot el que tenia relació amb la natació, la natació sincronitzada i el waterpolo. I, com ella mateixa diu, es va enamorar de l'aigua a primera vista.

Des del primer moment, la Maria ha defensat els "seus" esports i hi lluita fins a les últimes conseqüències. Ha estat testimoni de primera mà de l'aparició, el creixement i la confirmació d'una de les esportistes més importants de tota la història del nostre país: la Mireia Belmonte. Va seguir més de prop que ningú els èxits, primer, i les decepcions, després, de la sincronitzada i ha narrat en directe l'hegemonia europea de l'equip femení de waterpolo del Club Natació Sabadell, les "alquimistes del waterpolo", com la mateixa Maria les va batejar de seguida que va detectar que es tractava d'un grup que era molt més que un simple equip campió.

Si s'haguessin de triar tres adjectius per definir la Maria podrien ser *treballadora*, *metòdica* i *tossuda*. Té la cultura de l'esforç interioritzada i en la seva personalitat es reflecteix el fet de ser una esportista d'esports individuals, perquè són esportistes que competeixen contra un rival i contra elles mateixes. Prefereix l'ordre a l'anarquia i no tem els reptes que li apareixen en el camí. Al contrari, l'estimulen i fan que persegueixi el somni que, tard o d'hora —com a molt tard el 2020—, acabarà complint: el de cobrir els Jocs Olímpics de

Tòquio, la seva màxima aspiració com a periodista esportiva.

No acabo d'estar segur si algun dia entendre tot el que passa per aquell cap o si sabré en què pensa quan observa amb atenció i a mitjana distància una conversa que no va amb ella. Estic convençut, però, que l'autèntica Maria és més la que riu relaxada amb els seus pares i la seva germana quan acaba de rebre un premi, que la que pateix i es tortura en excés si les coses no han acabat de quedar perfectes. Al cap i a la fi, la perfecció no existeix, Maria, no cal que ens hi obsessionem. Fixa't en el teu futbol: perfecte no és i, tot i així, has insistit anys i anys per millorar la visió de joc i poder tornar a entrar a l'equip de la ràdio, encara que no t'ho posaven fàcil.

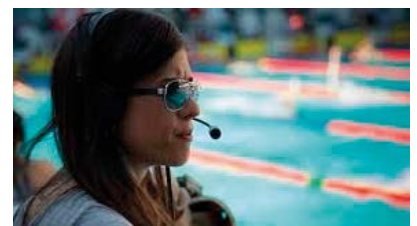
Fa uns anys va començar a córrer una etiqueta a Twitter, #fomentemwp. La idea que un *hashtag* relacionat amb un esport més aviat minoritari, com és el waterpolo, deixés marca semblava utòpica, però la Maria hi va creure, hi va insistir, i hi insisteix, i ha aconseguit que faci camí. Us proposo un exercici: escriviu "fomentem waterpolo" al cercador de Twitter i feu recerca.

Fomentem Maria Guixà.



Maria Guixà Solé durant una retransmissió

Fotografia proporcionada
per Maria Guixà i Solé



2.4

CLUB NATACIÓ SANT ANDREU, UN EXEMPLE DE LA LLUITA CAP A LA IGUALTAT DE GÈNERES. PREMI AL CLUB ESPORTIU

Natàlia Torné



Nedadores de les primeres seccions de natació l'any 1973.

Arxiu fotogràfic del Club Natació Sant Andreu



LA IMPORTÀNCIA DEL PAPER DE LA DONA DES DELS ORÍGENS

El Club Natació Sant Andreu (CNSA) és una entitat esportiva constituïda el 1971 que té com a objectiu el foment, el desenvolupament i la pràctica de l'activitat física esportiva i la promoció d'activitats socials. La natació, el waterpolo, el tennis i l'esquaix són els quatre esports federats que s'hi practiquen en format de competició i d'alt rendiment. El vessant social té una gran importància al Club, ja que s'organitzen esdeveniments com la Cursa de Sant Andreu i la pujada nocturna a Montserrat.

Si donem un cop d'ull a la intensa història de l'entitat, podem veure fàcilment que el seu creixement ha estat ràpid i progressiu, ja que actualment el formen 12.200 persones, entre les quatre instal·lacions: CEM Sant Andreu (gestionada des del principi), Fabra (des del 1984), CEM La Sagrera (des del 1999) i CEM Trinitat Vella (des del 2004).

Però per constatar-ho cal retrocedir als orígens, quan el CNSA era un dels primers clubs espanyols a promocionar la natació i a construir una escola esportiva per a nens i nenes. El paper de la dona sempre hi ha estat rellevant, atès que, durant els inicis de la natació catalana, el CNSA va vetllar per la pràctica esportiva femenina.

UNS ESFORÇOS RECOMPENSATS

La força femenina al CNSA es va veure reflectida durant els anys posteriors, en què el nombre de sòcies va créixer i les esportistes de la casa van destacar meritòriament.

Una gran figura va ser Silvia Parera, primera nedadora olímpica del CNSA (Seül 1988, Barcelona 1992 i Atlanta 1996). Tanmateix, Erika Villaécija va ser una de les revelacions més grans de la casa pel fet d'endur-se desenes de medalles en campionats europeus i mundials de natació en piscina i en aigües obertes, a banda de participar en els Jocs Olímpics de Sydney (2000), Atenes (2004), Pequín (2008) i Londres (2012). Ana Copado i Ona Meseguer, waterpolistes, van guanyar la medalla de plata als Jocs Olímpics de Londres (2012) amb la selecció espanyola, i Helena Lloret, també jugadora de waterpolo, els ha pres el relleu en assolir el bronze a la Copa del Món de Rússia (2014).

Actualment, les nostres esportistes continuen sent les que representen el Club al nivell més alt en tots els esports. Jessica Vall és l'actual subcampiona europea, tercera del món i recordista espanyola en 200 braça i nedadora olímpica als Jocs Olímpics de Rio de Janeiro, una cita a la qual va assistir amb tres nedadores més de la casa: Marta González, Karen Torrez i Àfrica Zamorano (tercera del món júnior en 200 esquena). D'altra banda, Paula Crespi, Alejandra Aznar, Mireia Guiral i Carmen Baringo es van proclamar subcampioness del món juvenils (2016) i, tot i la seva joventut, també formen part de la selecció nacional.

LA GESTIÓ DEL CLUB: UNA ORGANITZACIÓ TIRADA ENDAVANT PER DONES

Tot el personal està molt sensibilitzat amb la projecció de la dona en els càrrecs laborals. El màxim càrrec de direcció, el de gerència, l'ocupa una



Àfrica Zamorano al gran premi Internacional de Barcelona

dona, així com el 66% dels càrrecs d'alta i mitjana direcció. Aquesta organització trenca amb la tendència de la majoria de jerarquies empresarials espanyoles i surt beneficiada de la capacitat de la dona a l'hora d'impulsar estratègies i iniciatives. És una realitat que es veu reflectida en els seus fruits i reconeguda en els seus resultats.

LA SÒCIA: CLAU EN L'ACTUALITAT

Tot i que el percentatge entre socis i sòcies està equiparat, les activitats dirigides de fitnes i d'aigua estan protagonitzades per la presència femenina. Són les dones les que donen sentit a classes com el zumba, l'aiguagim, el ciclisme indoor, l'aiguasalut, etcètera. La dona és tan present en l'activitat del Club que s'han creat seccions socials com ara "les veteranes del tennis", el bridge o la canastra. Les mateixes sòcies organitzen esdeveniments per "fer pinya" en un ambient familiar, femení, esportiu i social.

SEGUINT EL CAMÍ CAP A LA IGUALTAT DE GÈNERES

El CNSA continuarà impulsant la iniciativa de la dona amb més il·lusió que mai després d'haver obtingut el premi Dona i Esport l'any 2016. Després d'haver assolit unes xifres impressionants pel que fa a la representació de la dona a l'entitat, el CNSA vol anar més enllà impulsant més activitats femenines, incentivant l'esport d'alt rendiment, cuidant la figura de la dona en l'àmbit laboral i, en definitiva, lluitant per la igualtat de gèneres i aspirant a ser un exemple per a les altres entitats esportives catalanes.

Caps de departaments i membres de la junta directiva recollint el premi Dona i Esport: maig 2016

Arxiu fotogràfic del Club Natació Sant Andreu



10 PREMI DONA
I ESPORT

3

**L'EXPERIÈNCIA D'UNS
JOCS OLÍMPICS
I PARALÍMPICS A CASA**

3.1

ATLETES PARTICIPANTS ALS JOCS DE BARCELONA 92. L'EXPERIÈNCIA D'UNS JOCS A CASA

Núria Diaz i Pedrona Serra. Institut Barcelona Esports

☐
Natàlia Via-Dufresne durant les Olimpíades de Barcelona '92

Fotografia proporcionada per Natàlia Via-Dufresne



AQUEST ANY SE CELEBREN ELS 25 ANYS DELS JOCS OLÍMPICS I PARALÍMPICS DE BARCELONA '92 I HEM VOLGUT CONÈIXER DE PROP COM HO VAN VIURE ALGUNES DE LES ATLETES QUE HI VAN PARTICIPAR I QUINS RECORDS ELS PERDUREN EN LA MEMÒRIA. HEM POGUT GAUDIR DE LES APORTACIONS DE LES ESPORTISTES SEGÜENTS:

- **Laura Tramuns Tripiana:** nedadora paralímpica (100 m papallona, 100 m braça i relleus de 4/100 m estils).
- **Gema Sevillano Ordóñez:** nedadora paralímpica (50 m, 100 m i 400 m lliures, 100 m esquena, 100 m braça, 200 m estils i relleus de 4x100 m estils lliures).
- **Natàlia Via-Dufresne Pereña:** regatista olímpica.
- **Anna Maiques Dern, Núria Olivé Vancells, Maribel Martínez de Murguía, Cèlia Corres Giner:** jugadores de l'equip olímpic femení d'hoquei sobre herba.
- **Magda Amo Rius:** atleta paralímpica (salt de llargada).
- **Rosalía Lázaro Calleja:** atleta paralímpica (salt de llargada i 100 m).
- **Virgínia Cardona Tapia:** jugadora de l'equip olímpic femení de voleibol.
- **Sílvia Vives Montlleó:** nedadora paralímpica (100 m braça, 100 m esquena, 100 m lliure, 100 m papallona, 200 estils individual, relleus de 4x100 i 50 m lliures).
- **Gema Hassen-Bey:** tiradora d'esgrima paralímpica.
- **Raquel Diaz Caro:** atleta paralímpica (100 m, 200 m i 400 m llisos).
- **Cristina Gómez Arquer:** jugadora de l'equip olímpic femení d'handbol.



Natàlia Via-Dufresne durant la competició de vela als Jocs Olímpics de Barcelona '92

Fotografia proporcionada per Natàlia Via-Dufresne

RECORDS QUE PERDUREN

La seu de la XXV edició dels Jocs Olímpics d'Estiu es va triar entre les diverses candidatures en la 91a Sessió del Comitè Olímpic Internacional, celebrada el 17 d'octubre de 1986 a Lausana, Suïssa. En aquesta sessió, Barcelona va quedar per davant de ciutats com París i de Brisbane, entre d'altres.

Des d'aquell moment, moltes de les persones vinculades al món de l'esport van mirar d'aportar el seu granet de sorra al gran esdeveniment.

fet servir els atletes i les atletes olímpics, tant la vila com les instal·lacions esportives, i, per primer cop també, es va convidar gratuïtament els espectadors perquè hi assistissin. Així, per primera vegada, ens explica la Gema Hassen-Bey (esgrima), es van omplir les grades i la gent anava a veure què hi passava.

La Raquel Diaz (atletisme) recorda aquells jocs com un punt d'inflexió en l'esport de les persones amb discapacitat, perquè es va mostrar a la societat una visió normalitzadora i

...RECORDA AQUELLS JOCS COM UN PUNT D'INFLEXIÓ EN L'ESPORT DE LES PERSONES AMB DISCAPACITAT, PERQUÈ ES VA MOSTRAR A LA SOCIETAT UNA VISIÓ NORMALITZADORA...

Aquest va ser el cas de la Natàlia Via-Dufresne (vela), que ens explica que, quan van anunciar que els Jocs serien a Barcelona, va fer les proves per fer-hi de voluntària. Aleshores encara no sabia que hi acabaria participant.

Els Jocs Paralímpics de Barcelona '92 van ser els novens jocs paralímpics i es van celebrar entre el 3 i el 14 de setembre.

En aquells Jocs va tenir lloc un fet molt important per al moviment paralímpic: per primer cop, es van utilitzar les mateixes instal·lacions que havien

inclusiva dels atletes i les atletes, un aspecte que elles mateixes van poder percebre.

La majoria de les atletes recorden aquells jocs com els millors de les seves vides, i això que moltes han pogut participar-hi en més d'una edició. El fet de ser a casa i tenir les famílies i les amistats a prop fa que els sentiments i les emocions es magnifiquin. N'hi ha que no troben paraules per descriure la multitud de sentiments que van viure.

La Laura Tramuns (natació) ens explica que ella ha participat en cinc

Virgínia Cardona durant les Olimpíades de Barcelona '92

Fotografia proporcionada per Virgínia Cardona



jocs paralímpics i que, als primers, hi va participar quan tenia tan sols 14 anys. **“És una experiència que gairebé no es pot descriure, i més si, després de l'esforç i el sacrifici, s'acaben aconseguint els resultats esperats.”**

En el cas de l'esgrima paralímpic, la Gema Hassen-Bey ens explica que els Jocs de Barcelona '92 han sigut un dels més especials per a ella (i n'ha viscut cinc), ja que contra tot pronòstic es va classificar l'equip femení i no el masculí i ella va aconseguir la primera medalla d'esgrima per al país. **“Ens vam preparar per aquells Jocs en mesos i vam ser la sorpresa, vam fer quelcom històric que no s'ha tornat a repetir. Van ser, per mi, 'els Jocs' amb majúscules.”**

La Cristina Gómez (handbol) ens comenta que el millor record

que té de la seva participació als Jocs és la cerimònia d'inauguració. Va ser el moment més emocionant que havia viscut com a esportista. **“No oblidaré mai la volta a l'estadi.”** La seva ciutat natal era Barcelona, però desenvolupava la seva carrera esportiva a València. El fet de representar el país a la seva ciutat natal també va suposar un fet important i emotiu per a ella.

La Virgínia Cardona (voleibol), igual que la Cristina, també es queda amb la volta a l'estadi. Ens explica com, abans de sortir, sentien que tremolaven les parets de l'estadi i tothom cridant. Ho descriu com a “espectacular” amb la veu emocionada i com un fet irreplicable. La Magda Amo (atleta) també comparteix aquests sentiments: **“He anat a cinc Jocs i no he sentit en altres inauguracions**

la vibració de les grades de quan havíem de sortir a donar la volta a l'estadi”.

La Gema Sevillano (natació) té molt present el suport del públic i el fet de córrer pels carrers de Barcelona amb la targeta paralímpica.

La Natàlia Via-Dufresne (vela) va participar als Jocs de Barcelona amb 19 anys. Ens explica que la gent recorda sobretot la seva medalla de Barcelona '92, tot i que en va guanyar una altra al 2004.

El record més present de la Rosalía Lázaro (atletisme) és el suport del públic cada cop que l'anomenaven per megafonia i els ànims que rebia caminant pels carrers de Barcelona i per la muntanya de Montjuïc.

Magda Amo durant una competició d'atletisme als Jocs Paralímpics de Barcelona '92, on va guanyar la plata

Fotografia proporcionada per Magda Amo





■ Natàlia Via-Dufresne durant les Olimpíades de Barcelona '92

Fotografia proporcionada per Natàlia Via-Dufresne

L'ACTUACIÓ FEMENINA ALS JOCS DE BARCELONA

El 1992, l'equip d'hoquei femení va ser el primer equip espanyol que va guanyar una medalla d'or olímpica. La Maribel Martínez ens explica que en aquell moment hi havia aproximadament 500 llicències d'hoquei femení a Espanya. "En aquella època, la Federació apostava més per l'hoquei masculí, perquè ja havien anat a altres olimpíades", comenta la jugadora d'hoquei. De la mateixa manera, la Virgínia Cardona explica que passava una situació similar en el cas del voleibol.

Aquesta sensació també la percebien altres jugadores, fins al punt que la Núria Olivé afirma: "quan vam guanyar, el públic en general hagués preferit que guanyessin els nois".

SUPORT I AJUDES REBUDES PER A L'ESPORT D'ALT RENDIMENT

Als Jocs Olímpics de Barcelona '92, les atletes olímpiques tenien el suport del Pla ADO (Pla de l'Associació d'Esports Olímpics), que es va crear l'any 1988 i que encara existeix avui en dia. El seu objectiu és garantir unes condicions

econòmiques i d'entrenament dignes per als esportistes d'elit espanyols.

En el gràfic número 1, podem veure l'evolució de la participació dels esportistes i les esportistes catalans al Pla ADO des del 2006. S'hi pot comprovar que actualment a Catalunya hi ha més noies beneficiàries del Pla que nois.

A part de tenir el suport del Pla ADO, les federacions donaven més o menys suport a les seves atletes depenent del cas.

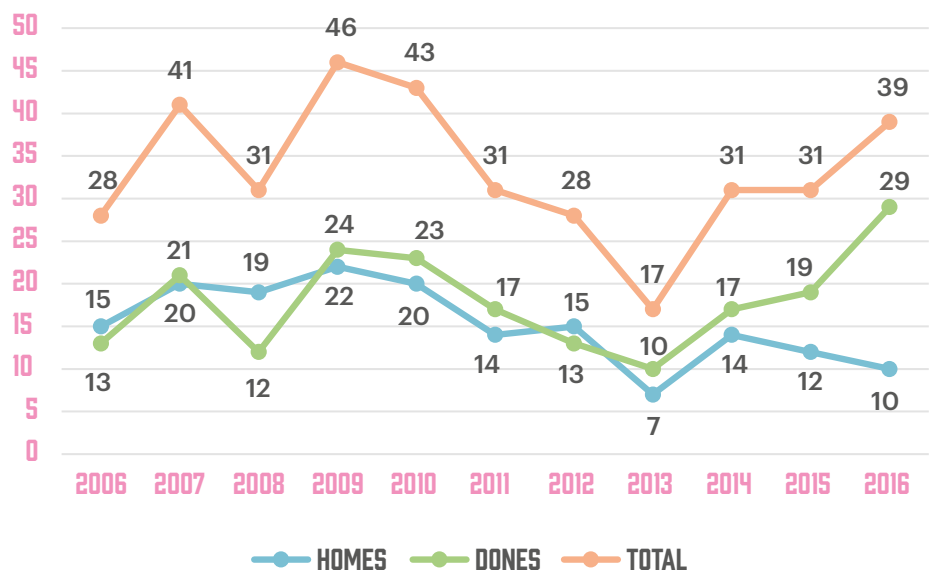
Algunes de les nostres testimonis ens expliquen quin suport institucional van rebre. En el cas de l'equip femení d'handbol, la Cristina Gómez comenta que formaven part del Pla ADO, però que no ho feien en les mateixes condicions que els homes. Els representants de les seves federacions els deien que no rebien els mateixos diners dels organismes pertinents per als homes que per a les dones.

Les noies d'hoquei comenten que van entrar a formar part del Pla ADO abans del 1990 i que van aconseguir mantenir-lo quan, l'any 1990, van quedar cinquenes a la Copa del Món. Aquest fet les va dotar de recursos econòmics per poder entrenar en unes condicions millors, però no

■ Observatori Català de l'Esport, 2016; a partir de Asociación Deportes Olímpicos

GRÀFIC 1

ESPORTISTES DE CATALUNYA QUE GAUDEIXEN DEL PLA ADO (2006-2016)



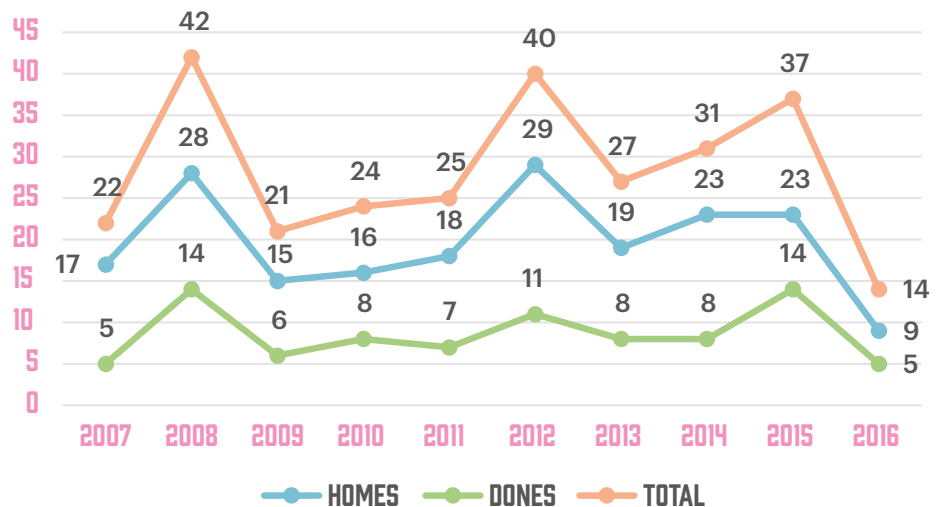
era un sou per poder-ne viure. El fet de formar part d'aquest programa els va suposar augmentar el nombre de concentracions amb la selecció, fins al punt d'haver-se de passar més de mig any totes a Terrassa i d'haver de deixar les famílies respectives, els estudis o la feina de banda.

A les que van continuar després de guanyar la medalla olímpica, la Federació els donava 180.000 pessetes al mes mentre estaven concentrades a Madrid. Algunes afirmen que amb aquesta dotació sí que podien viure, però recorden que van estar tres mesos sense cobrar i es van declarar en vaga.

En canvi, l'any 1992, les atletes paralímpiques encara no tenien el Pla ADOP (Pla de suport a l'esport objectiu paralímpic). Aquesta ajuda no va aparèixer fins a l'any 2004, amb l'objectiu de proporcionar als esportistes paralímpics espanyols les millors condicions possibles per poder-se preparar i per afrontar, amb garantia d'èxit, la participació de l'equip espanyol en uns jocs paralímpics. Com s'observa en el gràfic següent, el nombre d'ajudes de l'ADOP és oscil·lant i durant els anys olímpics hi ha un augment d'aquestes beques. També es pot observar que el nombre d'ajudes difereix entre homes i dones.

GRÀFIC 2

ESPORTISTES DE CATALUNYA QUE GAUDEIXEN DEL PLA ADOP (2007-2016)



Observatori Català de l'Esport, 2016; a partir de Comité Paralímpico Español

Les noies de voleibol van entrar a formar part del Pla ADO en un inici, però van perdre la beca perquè no obtenien els resultats esperats. Van estar un any i mig concentrades. Llavors cobraven un sou de la Federació, segons ens comenta la Virginia Cardona.

"Les federacions, en aquella època, tenien pressupostos més alts, volien medalles; mai més ha sigut així", ens explica la Natàlia Via-Dufresne.

El 1992, a les atletes paralímpiques només els pagaven el desplaçament als Jocs. Aleshores, el que feien era buscar-se patrocinadors que les ajudessin.

La Gema Hassen-Bey ens explica que el seu plantejament de vida durant els Jocs era el següent: ella feia projectes de comunicació perquè estudiava Ciències de la Informació, treballava molt durant dos anys per estalviar i, dos anys abans dels Jocs, es quedava a l'atur per poder-se pre-

parar i estar entre les dotze millors del món.

La Laura Tramuns diu que va rebre una petita ajuda just quan van acabar els Jocs. Per poder obtenir una beca hi havia uns requisits que molta gent va assolir aquell any, i creu que no hi havia prou diners per a tantes beques. Per aquest motiu, a ella li van donar un cop havien finalitzat els Jocs. Després de Barcelona, es van premiar les medalles i els rècords aconseguits en els Jocs Olímpics; en canvi, als paralímpics, els van prometre que els premiarien d'alguna manera i finalment no va ser així. La Magda Amo recorda que quatre mesos abans de la competició rebien 60.000 pessetes. En canvi, a la Rosalía Lázaro no li van donar res. En el cas de la Federació de Cecs, els pagaven l'entrenador, feien alguna concentració de tant en tant i la concentració prèvia als Jocs va ser de quinze dies. Aquestes petites ajudes les rebien les que podien aconseguir medalles, però no es podien permetre deixar de treballar ni d'estudiar.

LES REFERENTS D'AQUELLES ESPORTISTES

Pel que fa a les referents d'aquestes esportistes, hi ha diversitat d'opinions: algunes no en tenien perquè eren pioneres, d'altres tenien homes com a referents i d'altres tenien esportistes més grans que elles. De ben segur que moltes han estat la font d'inspiració de campiones actuals.

La Gema Hassen-Bey ens explica que el primer cop que es va fer esgrima paralímpica al nostre país va ser a Barcelona. Fins aleshores no n'hi havia i creu que van ser elles les que es van convertir en referents, perquè l'equip femení va aconseguir moltes medalles. Ens diu que totes les noies van aconseguir medalla individual i per equip; en van aconseguir tantes que el seu seleccionador va passar a ser president de la Federació Internacional d'Esgrima.

Totes intentaven tenir un referent. Algunes de les esportistes entrevistades ens comentaven que tenien gent del seu entorn com a mite o persona que volien seguir: per exemple, la Laura Tramuns tenia com a referent l'Anna Peiró, nedadora i, més tard, bona amiga. La Gema Sevillano tenia com a referents les germanes Bàrbara i Clàudia Franco, nedadores de la selecció espanyola de natació. La Raquel Diaz, entre altres referents, tenia la Merlene Ottey, una atleta eslovena d'origen jamaicà especialitzada en 100 i 200 metres lllisos, un veritable mite per a ella. La Cristina Gómez ens explica que les referents de l'handbol femení en aquell moment eren les jugadores noruegues i de l'antiga Iugoslàvia. La Rosalía Lázaro tenia com a referent la Magda Amo, i l'Anna Maiques explica que ella tenia com a referents els homes d'hoquei, que ja havien anat a alguns jocs olímpics. També recorda que, un cop acabats els Jocs Olímpics i després de guanyar la medalla d'or, la gent trucava a la Federació Catalana d'Hoquei per saber on es podia practicar aquest esport. Per tant, elles van acabar sent les referents de les generacions següents.

■
Laura Tramuns durant una competició.

Fotografia proporcionada per Laura Tramuns.



TOTES BUSCAVEN LA MILLOR ESTRATÈGIA PER OBTENIR ELS RESULTATS ESPERATS TANT EN LA COMPETICIÓ COM EN ELS ESTUDIS.

COMPAGINAR LA VIDA LABORAL, AMB LA PERSONAL I L'ESPORTIVA I MIRAR CAP AL FUTUR

La majoria d'aquestes esportistes havien de compaginar la vida esportiva amb la laboral o d'estudiant. Les ajudes que rebien no eren suficients com per viure de l'esport. Les més joves seguien estudiant amb alguns entrebancs i les que treballaven ho feien amb intermitència. Totes buscaven la millor estratègia per obtenir els resultats esperats tant en la competició com en els estudis. La Laura Tramuns (igual que moltes de les esportistes entrevistades) ens comenta que compaginava la vida esportiva amb els estudis i la feina. A més, afegeix que no es podia viure de l'esport d'alt rendiment paralímpic, ja que, tot i que el 1997 era reconeguda pel Consejo Superior de Deportes com a esportista d'elit, això no suposava cap benefici econòmic. El mateix argument ens dona la Raquel Diaz, que ens comenta que tampoc no es podia viure de l'atletisme d'alt rendiment, per la qual cosa era inconcebible una dedicació exclusiva a l'esport. Per això, ella va

combinar els entrenaments amb els estudis de Dret.

La Cristina Gómez afirma que, tot i les dificultats, sí que podia viure de l'handbol en aquell moment. De tota manera, ho compaginava amb els estudis d'Educació Física i posteriorment amb els de professora, incloses unes oposicions. Assegura que ho feia perquè havia de pensar en el futur.

Com hem vist amb la Cristina, algunes ja començaven a pensar en el futur, perquè ja veien que no podrien viure dels seus esports i que les ajudes econòmiques que rebien s'acabarien per la falta de resultats o de recursos de les federacions. Així ens ho comenta la Cèlia Corres, que afirma que, en aquell moment, la majoria de membres de l'equip d'hoquei estudiaven, treballaven i entrenaven. A ella ja li agradava aquest model de vida i el trobava molt enriquidor, ja que no es plantejava viure només de l'esport d'elit. Per tant, havia d'anar pensant en el futur perquè, passada aquesta etapa, cadascuna seguiria amb la seva vida.

D'altres ens comenten que seguien estudiant perquè els seus familiars insistien que ho havien de fer per al seu futur. És el que ens diu la Rosalía Lázaro, que al matí anava a estudiar i a la tarda anava a entrenar. Ens explica que s'havia d'organitzar per poder en-

▀
L'equip femení d'handbol durant els Jocs Olímpics de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica



trenar sense deixar d'estudiar, perquè els seus pares insistien que no havia de deixar els estudis.

La Magda Amo afirma que el suport per seguir estudiant o treballant, en el seu cas, venia de la institució mateixa i que ella treballava, estudiava i entrenava. Treballava per a la ONCE i tenien un conveni que li donava una certa flexibilitat a l'hora de demanar permisos per anar a les competicions. Tot i això, cada dia arribava a casa a les dotze de la nit i al dia següent es llevava a les sis del matí, esgotada, per tornar a començar la seva rutina diària.

La Virgínia Cardona ens explica que, durant els anys de preparació, treballaven, estudiaven i entrenaven als seus clubs i quan arribava el final de la temporada, que normalment era a l'abril, estaven concentrades des de l'abril fins al setembre, tots els estius. I després, al setembre, començaven de nou amb els seus clubs. Això va passar els anys previs als jocs excepte dos anys, concretament la temporada 1989-90, en què van estar a la Blume de Barcelona, i la prèvia als Jocs Olímpics, la temporada 1991-92, on no van tenir un lloc estable, però van passar més temps a Altea (Alacant). En aquell moment no podien ni estudiar ni treballar. A més a més, recorda que no tothom hi anava amb un plantejament de futur. Hi va haver gent que no va estudiar i es van dedicar al voleibol professionalment després dels jocs, i d'altres van començar a estudiar un cop acabats els jocs.

Durant la seva carrera esportiva, la Gema Hassen-Bey era conscient que l'esport en actiu s'acabaria en algun moment i per això va voler estudiar una carrera universitària, Ciències de la Informació. Ella incideix en el fet que els atletes i les atletes d'alt rendiment tenen un gran capital personal i professional, són persones amb una doble formació: la que els ha donat l'esport (saber plantejar-se una meta,

treballar per objectius, treballar en equip i no rendir-se) i, en les persones que han estudiat, la que els ha donat la formació que han rebut. Proposa que les empreses que les patrocinen també les acullin oferint-los un lloc de treball després de la seva retirada.

MOTIUS PER RETIRAR-SE DE L'ESPORT D'ALT RENDIMENT

Els motius principals per abandonar l'esport d'elit entre aquelles noies van ser l'edat, la falta de suport institucional, la manca de motivació i les lesions, entre altres.

Moltes van viure la seva retirada amb pena, tristesa i buidor. La manca de fites per assolir i la quantitat de temps lliure que havien d'omplir van fer que els costés adaptar-se a la nova vida.

Ens explica la Gema Hassen-Bey que, en els últims Jocs en què va participar, van començar a desaparèixer les noies de les competicions internacionals d'esgrima. Abans de participar en els Jocs de Pequín, quan per fi va aconseguir la seva primera medalla, amb la qual podia obtenir una beca mitjançant el Pla ADOP, el seu seleccionador la va apartar perquè, segons ell, no entrenava seriosament, no tenia interès, etcètera. A ella, això no li encaixava amb la realitat, ja que era l'única que lluitava des de Barcelona '92 per l'esgrima paralímpic. El seleccionador volia portar l'equip masculí i no volia emportar-se cap dona. Va ser llavors quan la Gema va decidir marxar a Hong Kong, perquè es va assabentar que les asiàtiques s'estaven preparant de valent. Va voler anar allà a viure per poder entrenar amb elles i anar als Jocs de Pequín. Finalment es va classificar per anar-hi i va poder viure el seu somni de ser paralímpica per cinquena, i també última, vegada consecutiva.

La Laura Tramuns va haver de dei-

... SABER PLANTEJAR-SE UNA META, TREBALLAR PER OBJECTIUS, TREBALLAR EN EQUIP I NO RENDIR-SE.

Estadi Olímpic Lluís Companys
de Barcelona

© Fundació Barcelona Olímpica



xar la natació a causa d'una al·lèrgia per acumulació de clor i no va rebre suport institucional. Va ser una època en la qual es va sentir desubicada i perduda, amb molt de temps que no sabia com omplir, amb molta energia que no sabia com cremar i sense cap objectiu per aconseguir.

La Raquel Diaz es va retirar l'any 2000, després de deu anys de competició, en acabar els Jocs Paralímpics de Sydney, quan tenia 26 anys. Es va retirar perquè arrossegava lesions importants al genoll i cada cop tenia més dificultats per entrenar. Ho recorda com un moment molt crític i trist, perquè no es va sentir acompanyada. Fins aleshores, l'esport havia estat el centre de la seva vida i el trobava molt a faltar.

La Cristina Gómez va deixar la seva carrera esportiva als 37 anys i aquest va ser-ne el motiu: l'edat. Va tenir un sentiment de buidor en acabar, però la seva feina de professora la va ajudar a omplir-lo. Ella afirma que l'activitat que suposa l'alt rendiment és difícil de substituir.

A les noies d'hoquei, un cop acabats els Jocs, els van proposar seguir concentrades a Madrid. Algunes ho van acceptar, però d'altres no van vo-

ler. És el cas de la Núria Olivé: ella tenia clar que el que volia era treure's la carrera universitària i començar a treballar. Va seguir jugant a hoquei molts anys més, però no al mateix nivell. L'Anna Márquez tampoc no va voler anar a Madrid. Va arribar molt justa a les olimpíades després de patir una lesió i li va costar reincorporar-se a l'equip per arribar als Jocs del 1992. Quan van passar, se li va fer molt costa amunt el camí per entrenar quatre anys més. Va estar dos anys més al club i ho va deixar. Necessitava els caps de setmana lliures, tenir temps per a ella i gaudir de la família. Remarca que no és el mateix ser mare esportista que pare esportista. Quan vols ser mare, se t'acaba l'esport, estàs nou mesos embarassada i després has d'entrenar molt per tornar a tenir el nivell d'abans. Això si no ve alguna noia jove de les que puja i et pren el lloc. La Cèlia Corres tenia 28 anys quan es va retirar; ella mai s'havia plantejat viure de l'hoquei i ja estava satisfeta amb el que havia assolit. En canvi, la Maribel Martínez va seguir jugant amb l'equip nacional i es va quedar a un mes d'arribar als Jocs d'Atlanta per motius tècnics. Va ser llavors quan va decidir venir a viure a Bar-

celona per ser entrenadora d'hoquei. Del 2000 al 2007 va ser entrenadora, però no s'hi podia guanyar la vida i, per aquest motiu, ho compaginava amb la feina de consultora esportiva.

La Natàlia Via-Dufresne es va retirar als Jocs Olímpics de Pequín, l'any 2008, per manca de motivació i d'ajudes. No trobava patrocinadors i la seva federació no tenia recursos, així que no va poder preparar-se durant un altre cicle olímpic. Ara segueix vinculada a la vela, però no a alt nivell.

En el cas de la Magda Amo, va patir un bloqueig mental que la va fer parar. A diferència de la resta d'atletes, ella tenia olimpíades cada dos anys, les d'hivern i les d'estiu, perquè competia en esquí i en atletisme. Cada any havia d'anar a campionats mundials, europeus, d'Espanya i de Catalunya de dos esports diferents i, a més a més, els Jocs Olímpics, fins que la ment li va dir "prou, fins aquí hem arribat!". **"En un any em van coincidir els Jocs de Barcelona i d'Albertville; vaig estar només 60 dies a casa."**

La Rosalía Lázaro es va retirar l'any 2008 als Jocs de Pequín després d'haver-ne fet cinc, perquè ja tenia ganes de fer altres coses a la vida. A més a més, no podia combinar la feina amb els entrenaments. Era la gerent de la Federació de Cecs i hi havia de dedicar una jornada completa, així que va haver de triar. A banda, començava a estar desmotivada i cansada d'entrenar.

La Virgínia Cardona va estar cinc anys més dedicant-se al voleibol professional. Va jugar tres anys en un club de Madrid i dos en un club de Benidorm. La van cridar de la selecció, però com la majoria, no va acceptar la

invitació, perquè el grup era molt canviant i no hi havia continuïtat. Després d'aquests cinc anys, ho va deixar perquè necessitava tenir caps de setmana lliures i poder gaudir de les relacions socials fora de l'entorn de l'alta competició. Després de deixar-ho, va estar un any més d'entrenadora amb la selecció júnior, però ho va acabar deixant i va començar a treballar en una escola.

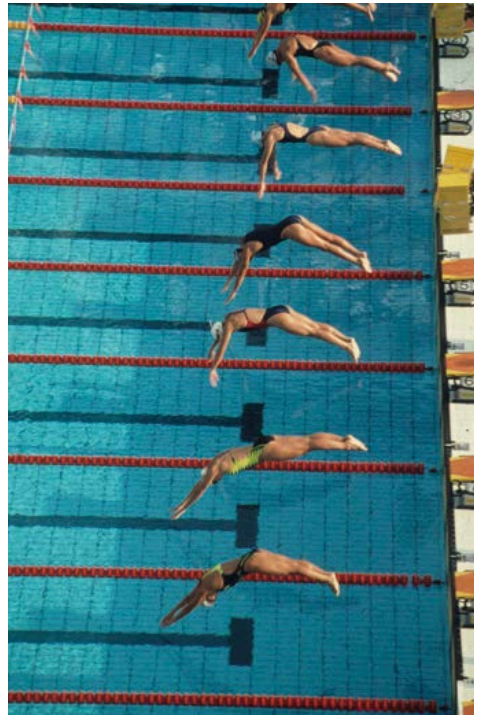
La Sílvia Vives va continuar nedant fins a l'any 1996. Ella sempre havia compaginat la feina amb els entrenaments, però es va quedar embarassada i quan va néixer la seva filla es va retirar. No ho va deixar pel fet de ser mare, sinó per la quantitat de coses que havia de compaginar. **"Si m'haguessin pagat un sou per anar a entrenar, tant m'hagués fet anar a entrenar com anar a treballar!"**

LES ATLETES DE BARCELONA '92, 25 ANYS DESPRÉS

La Raquel Diaz ens explica que l'actuació femenina als jocs paralímpics ha millorat substancialment pel que fa a la qualitat i s'obtenen més medalles, però la participació continua sent discreta i en alguns casos preocupant, perquè s'han hagut de retirar del calendari algunes proves per manca de participants. Un exemple és el cas de l'esgrima paralímpica: la Gema Hasen-Bey comenta que actualment ja no hi ha esgrima paralímpica als jocs (als de Rio ha sigut el primer cop que no n'hi ha hagut). És una llàstima, després de tot el que es va aconseguir a Barcelona '92.

En el cas de l'handbol femení, la Cristina Gómez ens explica que el nivell de la selecció espanyola és més

... PASSATS AQUESTS 25 ANYS, CADASCUNA HA SEGUIT EL SEU CAMÍ, PERÒ TOTES MANTENEN VIU EL RECORD D'UN SOMNI FET REALITAT...



Competició de natació femenina
durant els Jocs de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica

baix en alta competició, ja que les millors jugadores espanyoles han emigrat a altres països davant de la falta d'inversió econòmica al nostre país.

Algunes d'aquestes atletes han canviat d'esport, però no han deixat mai la pràctica esportiva. És el cas de la Laura Tramuns, que va canviar la natació per l'atletisme, esport en el qual es va federar i va arribar a competir. Fins a l'any 2006 va estar vinculada a la natació a través de la Federació i el seu club. La Gema Sevillano ha seguit vinculada a l'esport a través de la Federació Catalana d'Esports per a Cecs, i la Raquel Diaz sempre que pot participa en curses populars i els seus fills practiquen atletisme.

Cadascuna ha acabat trobant el seu lloc al món laboral: unes són mestres, altres han muntat la seva pròpia empresa i fins i tot n'hi ha que tenen reptes personals, com la Gema Hassen-Bey, que està entre-

nant per pujar al Kilimanjaro amb una cadira de rodes que estan dissenyant especialment per a ella. Si ho aconsegueix, serà la primera dona a pujar al Kilimanjaro en cadira de rodes.

D'altres ens expliquen que s'han guanyat la vida gràcies a l'esport i la seva experiència com a esportistes d'alt nivell. És el cas de la Maribel Martínez que ens explica que amb l'hoquei va viure dos fets: un fracàs i un èxit. Es va quedar fora dels Jocs d'Atlanta a un mes de l'esdeveniment i, d'altra banda, va guanyar una medalla d'or. Aquesta experiència, li ha servit per ser conferenciant i ara treballa en el món del desenvolupament d'equips i el lideratge de persones. Actualment es dedica a acompanyar equips perquè assoleixin els seus reptes des de la seva pròpia empresa, i d'aquí a poc publicarà un llibre.

La Rosalía Lázaro va estudi-

ar Ciències de l'Activitat Física i l'Esport a Madrid i ara treballa a la Federació Esportiva Catalana de Paralítics Cerebrals.

Amb totes les seves aportacions, podem concloure que, tot i els entrebancs que s'han trobat i gràcies a les petites ajudes rebudes, aquelles noies van fer un gran paper pel sol fet de deixar de banda durant un temps les seves vides i donar-ho tot per l'esport que tant els aportava. Passats aquests 25 anys, cadascuna ha seguit el seu camí, però totes mantenen viu el record d'un somni fet realitat: participar en uns jocs olímpics o paralímpics a casa.

10 PREMI DONA
I ESPORT

4



ESTUDIS EN CLAU D'OLIMPISME

4.1

"NENES, MARES I SIRENES" EN UN EXIGU MAR INFORMATIU: NEDADORES PARALÍMPIQUES I DISCURS PERIODÍSTIC

Inmaculada Rius Sanchis i Josep Antoni Solves Almela

Teresa Perales després d'aconseguir la plata als 200 metres estil lliure

Comitè Paralímpic Espanyol



EN ELS ÚLTIMS JOCS PARALÍMPICS CELEBRATS A RIO DE JANEIRO, ENTRE EL 7 I EL 18 DE SETEMBRE DE 2016, LA NEDADORA TERESA PERALES VA DESTACAR SUMANT SET MEDALLES AL SEU PALMARÈS PARTICULAR I ES VA COL·LOCAR, AMB 26 METALLS EN EL SEU HISTORIAL (7 ORS, 9 PLATES I 10 BRONZES), A DALT DE TOT DE LA HISTÒRIA DE L'ESPORT ESPANYOL. L'ATENCIÓ MEDIÀTICA QUE HA TINGUT A SOBRE, ESPECIALMENT DES DELS JOCS DE LONDRES DEL 2012, L'HAN CONVERTIT EN UN REFERENT ESPORTIU, I ALHORA EN UNA FIGURA CENTRAL QUAN ES PARLA DE L'ESPORT ADAPTAT D'ALT RENDIMENT.

En el focus posat en Teresa Perales es presenten diversos estereotips periodístics i el seu contrari. Encara que sembli una contradicció, en realitat es tracta d'una singularitat de la cobertura mediàtica dels Jocs Paralímpics, que hem observat en els nostres últims estudis¹. En aquest article ens centrarem en tres dels clixés més habituals en

el discurs periodístic construït sobre les esportistes: la seva invisibilitat, el sexisme lingüístic i icònic i el que denominarem *l'adjectivació del gènere*². Els mitjans de comunicació analitzats són els diaris esportius *Marca* i *As*.

INVISIBILITAT MEDIÀTICA

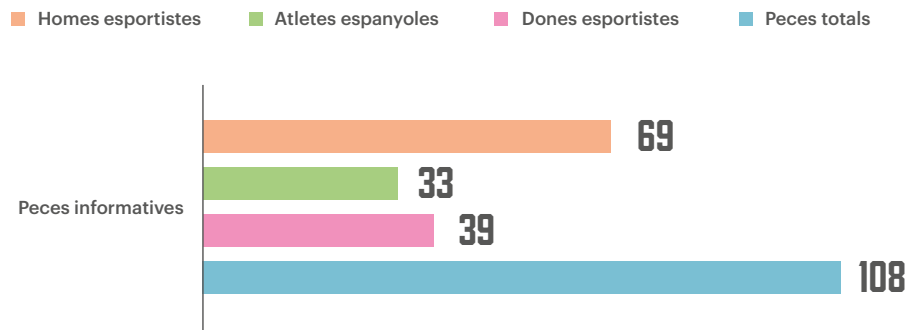
Un dels elements principals del sexisme informatiu considerat pels estudiosos del tema se centra en el que fa la comunicació esportiva en la invisibilitat de les dones. Durant la convocatòria de Rio, les esportistes paralímpiques van ocupar 39 peces periodístiques de les 108 totals que van dedicar els dos diaris esportius de difusió nacional de més tirada: *Marca* i *As*. D'aquestes 39, 33 les van protagonitzar atletes espanyoles: Teresa Perales (12). En canvi, es va destinar als atletes paralímpics 69 peces informatives.

La baixa xifra del protagonisme femení es deu principalment a dos fac-

tors: en primer lloc, al poc espai de cobertura que, en general, la premsa especialitzada destina a aquests jocs (prenguem com a exemple les 2-3 pàgines del *Marca* i l'1 de l'*AS*)³, i, en segon lloc, a la poca representació femenina de l'equip paralímpic espanyol (28%⁴). Malgrat tot això, en el còmput total dedicat a aquests jocs, la natació femenina destaca.

GRÀFIC 1

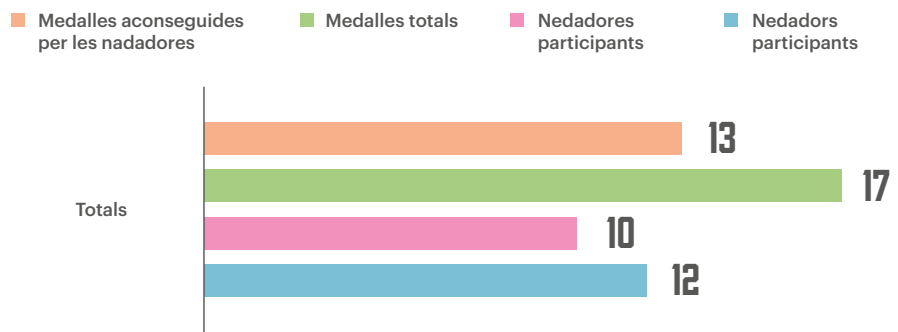
PRESENCIA DE LES ESPORTISTES PARALÍMPICAS [AS I MARCA: 7-18 / IX / 2016]



La modalitat de natació, juntament amb atletisme, és la que va tenir més esportistes: 22, 10 dels quals eren dones. L'equip de natació va aconseguir 17 medalles⁵, 13 d'aquestes les van aconseguir 6 nedadores. Les xifres parlen per si soles.

GRÀFIC 2

MEDALLER DE LA NATACIÓ PARALÍMPICA ESPANYOLA DURANT ELS JOCS PARALÍMPICS CELEBRATS A RIO



¹ Vegeu: Solves Almela, J. (Coord.) 2012). *Tratamiento de los Juegos Paralímpicos de 2008 en los medios españoles*. Madrid: QUINCE i Ediciones CINCA. Rius Sanchis, I. i Solves Almela, JA. 2010). "Discapacidad y comunicación: periodismo especializado para públicos diversos". *Comunicación y Hombre. Revista interdisciplinar de ciencias de la comunicación y humanidades*, núm. 6, novembre, p.165-176.

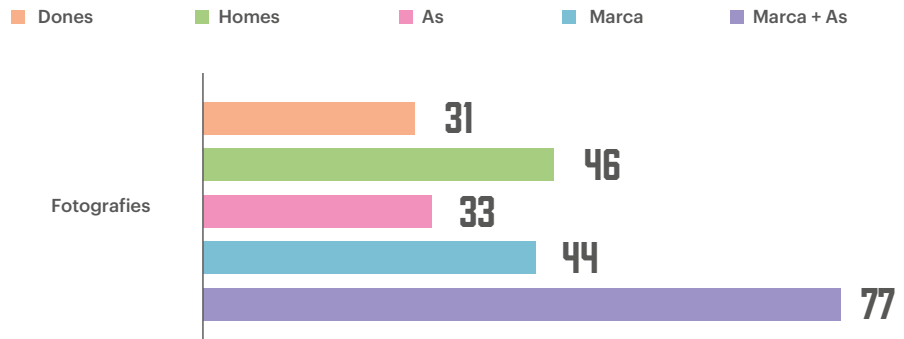
² En què s'engloben els estereotips: de bellesa, les referències a la vida personal i familiar de les esportistes, la corresponsabilitat familiar en funció dels rols de gènere i el control de les emocions en funció del sexe. Per analitzar els estereotips esmentats i la representació de l'esport practicat per dones en els mitjans de comunicació, hem seguit les propostes de López Díez, P. (2011). *Deporte y mujeres en los medios de comunicación. Sugerencias y recomendaciones*. Madrid: Consejo Superior de Deportes.

³ Una de les raons, encara que no l'única, continua sent els efectes que la crisi econòmica ha tingut en la premsa espanyola, entre els quals destaquen les reduccions de plantilla i de pàgines, així com la disminució de les insercions de publicitat. Amb referència a això, Solves Almela, J. (Coord.) 2015). *Paralímpicos: ¿nuevos héroes para el nuevo siglo?* Informe elaborat pel grup GIDYC per al Comitè Paralímpic Espanyol.

⁴ Al Brasil es van disputar 528 proves amb medalla: 264 de masculines, 226 de femenines i 38 de mixtes. Dades del Comitè Paralímpic Espanyol.

⁵ Es tracta del valor més alt del còmput total de l'equip paralímpic espanyol, que va aconseguir 31 metalls, seguit per les 7 d'atletisme.

GRÀFIC 3

PRESÈNCIA ICÒNICA DE LES ESPORTISTES PARALÍMPIQUES
[AS I MARCA 7-18/IX/2016]

La visibilitat a les notícies també està determinada per la representació icònica, que per al cas que ens ocupa va ser de 77 fotografies (44 al *Marca* i 33 a l'*As*); 46 de protagonitzades per esportistes masculins i 31 per esportistes femenines. La Selecció Espanyola de Bàsquet i Teresa Perales lideren aquest còmput amb 6 i 8 fotos, respectivament. Pel que fa a aquesta última, se la mostra majoritàriament en el procés de la competició o després de competir, exhibint una medalla.

Les poques peces informatives (especialment si ho comparem amb la cobertura de les Olimpíades), no contradiuen, tanmateix, l'afirmació que fèiem a l'inici d'aquest article. La difusió en la resta de mitjans de comunicació, tant esportius com generalistes, tant en programes de ràdio o televisió, com en els mitjans internacionals o al web del Comitè Paralímpic Espanyol amb els seus atletes destacats, no han deixat de fixar-se en Teresa Perales, tenint en compte la seva carrera esportiva ascendent des que va debutar als Jocs Paralímpics de Sidney l'any 2000. En anar sumant medalla a medalla en cada competició,

la referència era, com a mínim, obligada. D'altra banda, el total de podis aconseguits va generar al seu voltant la comparativa amb Michael Phelps, triat per la premsa per raons òbvies. En aquest sentit, els Jocs de Londres del 2012 van suposar un punt d'inflexió i l'inici d'aquesta "competició Perales-Phelps". La mateixa nedadora reconeixia que el seu protagonisme mediàtic a Londres es va intensificar arran d'aconseguir emular el nombre de medalles del nord-americà: 22. Va ser llavors, que Phelps va anunciar la seva retirada, encara que acabaria tornant a competir al Brasil i afegint 6 metalls més. Per a Teresa Perales, es va convertir en un repte per emular, ja que va declarar als mitjans que, encara que volia retirar-se de la competició, es plantejava preparar-se per als propers Jocs Paralímpics de Tòquio per aconseguir-ho.

SEXISME LINGÜÍSTIC I ADJECTIVACIÓ DEL GÈNERE

Es produeix sexisme lingüístic quan "es fan servir vocables (sexisme lèxic) o es construeixen oracions (sexisme sintàctic) que, a causa de la forma d'expressió escollida pel parlant i no



Michelle Alonso, orí i nou rècord paralímpic als 100 metres braça

Comitè Paralímpic Espanyol

una altra raó, resulten discriminatòries per raó del sexe.⁶ En el sexisme sintàctic es troben, per exemple, les associacions estereotipades del tipus dona-bellesa, home-força, o quan es dona a entendre que el receptor de la informació només pot ser un home i mai una dona. Aquest tipus de sexisme se sol atribuir a una manera de pensar i, per tant, a la difusió mediàtica que se'n fa. Per la seva banda, el lingüístic consistiria a degradar a través de les paraules o les estructures emprades, o invisibilitzar les persones per raó del seu sexe⁷.

Amb referència a la representació gràfica, al discurs visual, entenem com a sexisme icònic la difusió d'imatges de les esportistes, de nou centrades en els seus atributs físics i no esportius, vestimenta, vida familiar de les dones esportistes... és a dir, en aspectes que no tenen a veure amb l'esperit i les conseqüències de la competició⁸.

Al llenguatge periodístic esportiu li agrada utilitzar tòpics recurrents, en totes les seves modalitats. Per al cas de les competicions en piscines, elles solen ser "sirenes" i ells, "taurons". A les notícies recollides dels Jocs Paralímpics es confirma. Podem observar-ho en el titular: "Michelle Alonso, la sirenita de oro que sorprende en Río", en la crònica de la qual llegim: "Sueña con comprarse un espectacular traje de sirenita para zambullirse en el agua y deslumbrar en su Tenerife natal. [...] Una de las motivaciones de Michelle antes de Río era reunir los más de 2.000 euros que cuesta encargarse en Estados Unidos su traje de sirenita a medida. Ahora lo podrá lucir con una medalla de oro más⁹". "[...] la Sirenita tinerfeña, como se la conoce [...]"¹⁰.

També es destaca al final de la crònica titulada "Una carrera con Michael Phelps", en la qual es diu: "La za-

ragozana [referint-se a Teresa Perales] llegó a Río con las mismas medallas que Phelps, 22 [...]. Asume la comparación: 'Aquí está la sirenita del Ebro contra el tiburón de Baltimore'¹¹".

D'altra banda, les "sirenes" adquireixen la seva condició humana a la premsa, ja que a més d'atletes, són mares, esposes, filles... o nenes. Teresa Perales es va convertir periodísticament en mare el 2012, quan va anar a Londres amb el seu fill i el va introduir llavors en el discurs periodístic. Quatre anys més tard, es va repetir el procés. En aquesta ocasió, l'enviada pel diari *Marca*, Almudena Rivera, va optar per no destacar-ho en titulars i centrar-se en les aspiracions esportives de Perales i els seus èxits: "A la caza de Phelps"; "La medalla 23 de Teresa Perales"; "Teresa es única"; "Sin podio por primera vez"; "Competirá de nuevo a muerte". La condició de mare —i per extensió la d'esposa, filla, germana...— de la nedadora apareix a l'interior de les cròniques, ja que l'expressa com un element més de la manera que l'atleta té de preparar-se, físicament i psicològicament, de cara a les seves competicions:

"[...] Seguramente habrá visualizado también cómo sube al podio y cómo después va a las gradas donde estarán su marido, su hijo, su hermano, su cuñada, su madre y Ángel Santamaría [entrenador] [...]. Allí le dará al pequeño Nano otra medalla más para su colección. Él es el motor de su vida, su inspiración y a sus seis años quizá ya sea más consciente de que tiene una súper mamá. 'Me ha visto esforzarme y sufrir y él también ha sufrido por no tenerme a su lado durante mucho tiempo' [...]. Pero ese sufrimiento habrá merecido la pena cuando vea a su madre volar en el agua"¹².

"Nano le da fuerza. [...] Entre esos sacrificios está no ver a su hijo durante más de un mes en los que muchos

⁶ García Meseguer, A. (1994). *¿Es sexista la lengua española? Una investigación sobre el género gramatical*. Barcelona: Paidós, p. 24.

⁷ Rojas Torrijos, J.L. (2010). "La construcción de las noticias deportivas desde una mirada androcéntrica. De la invisibilidad a los estereotipos de la mujer deportista". *Vivat Academia*, núm. 113, desembre. <http://www.ucm.es/info/vivataca/numeros/n113/DATOSS.htm> [23/II/2017].

⁸ *Ibidem*.

⁹ *As*, 16/IX/2016, p. 36.

¹⁰ "Baño de oro", *Marca*, 15/IX/2016, p. 30.

¹¹ *As*, 9/IX/2016, p. 34.

días se conectaba a Face Time para cenar juntos aunque estuviesen a cientos de kilómetros. Por eso en cuanto recogió la medalla estaba deseando ir a abrazar a Nano, de seis años, y regalarle el peluche de Tom, la mascota de los Juegos y otra medalla para su colección. 'Le vi en la grada antes de saltar a la piscina y me ha dado un subidón... Y al entrar a por la medalla se me ha puesto un nudo en la garganta porque ya tiene seis años y se entera de todo'¹³."

"[...] 'Ahora estoy pensando en la cari-lla que se la habrá quedado a mi hijo, a la familia y a mi entrenador' [...]"¹⁴."

L'anàlisi lingüística ens remet a tres qüestions.

La primera és la utilització del que denominem el *relat èpic* del discurs periodístic del paralimpisme, caracteritzat per la construcció heroica (*súper mamá, volar en el agua*), la personalització i empatia (síndrome dickensiana representada, en part, per la desolació, la lluita, la superació i el triomf, i en part, per una breu història de vida). En últim lloc, la implicació del narrador (*Seguramente habrá visualizado... Allí le dará... Él es el motor... quizá ya sea más consciente... Pero ese sufrimiento habrá merecido la pena... Nano le da fuerza... Entre esos sacrificios está... Por eso en cuanto recogió la medalla...*)¹⁵. La narració periodística es converteix, d'aquesta manera, en un breu relat novel·lesc.

Com a segona qüestió, observem, així mateix, que és Teresa Perales qui introdueix el rol matern com un element més de la seva motivació esportiva. Les històries de vida d'aquests esportistes formen part de la informació que proporciona el mateix Comitè Paralímpic. El fet que molts competeixin en condicions de *semiamateurisme*, que hagin arribat a l'esport adaptat pels efectes d'una malaltia, accident,

naixement... es destaquen com a trets especials de fortalesa fora del comú. De la mateixa manera, s'ha anat sumant a les històries de vida esmentades la seva maternitat o paternitat: "Quiero una medalla y de oro para llevársela a Cayetana" es llegeix en un destacat de les declaracions de David Casinos, amb referència a la seva filla. I en titular: "Celia, mucho más que los ojos de David Casinos en la pista", amb referència a la seva dona. Les cròniques encara aprofundeixen més:

"[...] Un día en la guardería, Cayetana escuchó a su profesora hablar de medallas. Puede que el resto de niños no supiesen hasta entonces lo que era, pero ella lo tenía muy claro. 'Mi papá tiene cuatro', dijo [...]. En realidad tiene muchas más pero Cayetana hablaba de los cuatro oros paralímpicos [...]. A sus dos años —el mes que viene cumple tres— es consciente de que David Casinos, su papá, es un campeón. 'Tengo todas las medallas y diplomas en una vitrina en el despacho y le gusta mirarlas y tocarlas. Aunque no quiero pensar en medallas sino en disfrutar, está claro que quiero una y de oro. Voy a luchar por conseguirla y para llevarla a casa y ponerla a ella'. [...] La pequeña ha sido el mayor cambio en la vida de David en los últimos años y su gasolina en los últimos meses porque le acompañaba a los entrenamientos [...]"¹⁶



Teresa Perales durant la prova de 50 metres esquena en la que va guanyar l'or

Comitè Paralímpic Espanyol

¹² "A la caza de Phelps", *Marca*, 8/IX/2016, p. 31.

¹³ "Teresa es única", *Marca*, 10/IX/2016, p. 36.

¹⁴ "Sin podio por primera vez", *Marca* 11/IX/2016, p. 43.

¹⁵ Aquesta característica l'hem estat observant des de les nostres primeres anàlisis dels Jocs Paralímpics, el 2008.

¹⁶ "La mano de David", *Marca*, 12/IX/2016, p. 44.

"Celia Mestre es la luz que ilumina a David Casinos desde hace años y lo es en todos los sentidos. En Río volverá a ejercer como su guía en las pistas y también fuera, pero juntos tienen un proyecto en común que va más allá. Están casados y su mejor medalla se llama Cayetana, su hija. El destino quiso que fuera en una pista de atletismo donde se conocieran hace años. 'Me enamoró su capacidad de superación, su cercanía. Es un luchador nato, la superación en persona. Da igual cuantas veces se caiga que siempre se levanta', cuenta.¹⁷"

Els relats periodístics amb detalls personals sorgeixen constantment i sempre, per declaracions dels implicats: "Esta medalla es para José [su novio] porque se lo ha currado y a veces el deporte es injusto"¹⁸.

Per la seva banda, Isabel Roldán, enviada per As, aposta per destacar-ho tant en el titular com en la crònica corresponent: "Teresa Perales contará con el apoyo de su hijo Nano. 'Espero poder regalarle las medallas', confiesa":

"[...] Y lo hizo con un apoyo muy especial desde la grada, su hijo Nano, de seis años. Teresa reconoce que Nano es el gran motor de su vida. Ha tenido un año muy intenso de preparación y asegura que lo más duro ha sido estar alejada de su hijo [...]. 'Nano estará ahí todos los Juegos y será mi gran apoyo. Espero poder

regalarle las medallas'¹⁹."

I de la maternitat/paternitat a la infantesa. És l'adjectivació de la nedadora Nuria Marqués, de 17 anys, encara que no sigui així quan s'escriu sobre l'atleta xinesa Xialing Xu, un any més jove i destacada contrincant de Teresa Perales:

"La niña de oro. [...] la niña prodigio de la natación española no tiene edad aún para tener el carnet de conducir pero, sin embargo, ya es campeona paralímpica, algo por lo que muchos se pasan la vida luchando y nunca consiguen [...].²⁰"

"Constancia y madurez. Su juventud contrasta con su descaro y ambición en el agua fruto de una madurez impropia de su edad. 'Tiene mucha cabeza para los años que tiene, es muy constante y está muy centrada en competir. Cuando se lanza al agua ya no es una niña de 17 años, es una mujer deportista', dice su entrenador [...].²¹"

Per la seva part, Roldán la qualifica de "jove hereva" de Teresa Perales, de qui ens informa que va aconseguir l'or en el seu debut en uns jocs paralímpics²², mentre li dedica la meitat d'una pàgina a "Lía Beel y David Alonso pareja también en el tartán. Son novios en la vida real y él su guía en la competición":

"Se conocieron en una pista de atletismo, congeniaron y se enamoraron. Lía Beel y David Alonso son novios en la vida real y pareja en la vida deportiva [...]. 'Empezamos a coincidir en campeonatos open [...] y en concentraciones del equipo Liberty' [...]. Lía desvela que no le costó mucho convencer a David para que fuera su guía [...]. 'Ser pareja tiene muchas ventajas, pero también hay momentos especiales. A veces los nervios se pagan con quien tienes más confianza. No discutimos mucho. Ella confía en mí. Al fin y al cabo, soy sus ojos', conclou David.²³"

El que es destaca, malgrat la resta de la crònica, en la qual es parla de com entrenen i competeixen, és que són parella i s'ajuden, ja que van quedar quarts en la prova que van disputar. No és així en la informació que la completa; un especejament titulat: "Atletas y guías: condenados a entenderse en la pista", i que subratlla la difícil tasca dels guies en l'atletisme i la manera en què han d'afrontar les dificultats d'adaptació, en el qual es destaca l'experiència i les declaracions del mateix David Alonso.

La tercera qüestió fa referència a la normalització del discurs periodístic respecte de la cobertura dels Jocs Paralímpics, comparant-la amb la que té lloc tant en les Olimpíades com en altres esdeveniments i proves esportivi-

Esquerra: Nuria Marqués, or al seu debut als Jocs Paralímpics.

Dreta: Sarai Gascón, plata als 100 metres lliures S9

Comitè Paralímpic Espanyol



¹⁷ "Celia, mucho más que los ojos de David Casinos en la pista", Marca, 12/IX/2016, p. 45.

¹⁸ "Hambre de medallas", Marca, 14/IX/2016, p. 36.

¹⁹ As, 9/IX/2016, p. 34.

²⁰ Marca, 11/IX/2016, p. 42.

²¹ Ibidem

²² As, 11/IX/2016, p.

²³ As, 15/IX/2016, p. 35.

ves. En el gruix de les informacions, el nombre més gran de línies es dedica als èxits assolits. Les paraules més repetides són *gesta, esportista, lluitar, suport, entrenar, força, competició, proves, or (plata i bronze), podi, patrocini, dificultats, èxit, medalles, conquerir, guanyar, glòria...* També podia constatar-se en els titulars del *Marca* —ja referenciats— i, tot i que en menys mesura, també de l'As: "Teresa Perales y David Casinos, las estrellas en Río"; "Nuria Marqués, la joven heredera de Teresa Perales"; "Atletas y guías, condenados a entenderse en la pista"; "Teresa Perales y Saray Gascón suman dos nuevas platas"; "Israel Oliver consigue su segundo oro. Nuria Marqués fue plata en 100 metros espalda" ²⁴.

SEXISME ICÒNIC

El sexisme icònic no té lloc en la cobertura dels Jocs Paralímpics. El problema principal pot donar-se, tanmateix, en la recreació de la condició de discapacitat i la morbositat. S'ha recorregut un llarg camí de normalització i respecte, en aquest sentit. Pel que fa al present estudi, tots dos diaris esportius van mostrar les esportistes en actituds esportives o accions derivades.

Subratllat pels peus de foto: "Teresa Perales sonríe tras acabar segunda su primera final en Río"; "Teresa Perales (40) muestra orgullosa su medalla número 23"; "Saray Gascón (22) en Río"; "La nadadora canaria Michelle Alonso (22) celebró con mucha rabia

su medalla de oro en la final de los 100 metros braza"; "Teresa Perales durante una de las pruebas de los Juegos Paralímpicos de Londres 2012"; "David y Lía, durante la prueba de relevos de ayer, en la que se clasificaron cuartos".

Destaquem, per acabar, que en la crònica del dia 15, Almudena Rivera va optar per destacar la fotografia de Michelle Alonso amb la seva primera medalla, a cinc columnes, davant la imatge de dues columnes d'Óscar Salguero, or per la seva banda, que, segons es relata al peu de la imatge, "dio un recital en la final masculina".

BIBLIOGRAFIA

GARCÍA MESEGUER, A. (1994). *¿Es sexista la lengua española? Una investigación sobre el género gramatical*. Barcelona: Paidós.

LÓPEZ DÍEZ, P. (2011). *Deporte y mujeres en los medios de comunicación. Sugerencias y recomendaciones*. Madrid: Consejo Superior de Deportes

RIUS SANCHIS, I. i SOLVES ALMELA, JA. 2010). "Discapacidad y comunicación: periodismo especializado para públicos diversos". *Comunicación y Hombre. Revista interdisciplinar de ciencias de la comunicación y humanidades*, núm. 6, novembre, p.165-176.

ROJAS TORRIJOS, J.L. 2010). "La construcción de las noticias deportivas desde una mirada androcéntrica. De la invisibilidad a los estereotipos de la mujer deportista". *Vivat Academia*, núm. 113, desembre.

<http://www.ucm.es/info/vivataca/numeros/n113/DATOSS.htm> [23/11/2017].

Solves Almela, J. (Coord.) 2012). *Tratamiento de los Juegos Paralímpicos de 2008 en los medios españoles*. Madrid: QUINCE i Ediciones CINCA.

Hemerografia.

Diaris As i *Marca* del 8 al 17 de setembre de 2016.

²⁴ As 8, 11, 15, 16 i 17 de setembre de 2016, respectivament.

4.2

EL PAPER FEMENÍ EN L'ORGANITZACIÓ
DELS JOCS DE BARCELONA '92:
EL REFLEX D'UNA SOCIETAT EN EVOLUCIÓ

Alberto Aragón-Pérez. Fundació Barcelona Olímpica

Voluntaris dels Jocs
de Barcelona '92

© Fundació Barcelona Olímpica



AQUEST ANY 2017 LA CIUTAT DE BARCELONA CELEBRA EL 25È ANIVERSARI D'UNS JOCS OLÍMPICS QUE VAN MARCAR UN ABANS I UN DESPRÉS INTERN I EXTERN: PER A LA CIUTAT I PER AL MOVIMENT OLÍMPIC INTERNACIONAL.

S'han escrit pàgines i pàgines sobre tot el que va suposar Barcelona '92 en molts aspectes, començant per la regeneració urbana i per l'impuls del turisme i l'economia local. *El terme model Barcelona* es fa servir sovint per fer referència o esmentar els llegats positius que s'havien generat arran de Barcelona '92. També com un model per imitar per a les següents edicions de jocs olímpics. No obstant això, no tots els aspectes relatius a l'organització de Barcelona '92 es poden considerar favorables. Aquest article vol donar resposta a

un aspecte que no s'ha tractat gaire, que és la presència de dones a l'equip de persones que van treballar per fer possible l'èxit dels Jocs Olímpics i els Jocs Paralímpics. Aquest article ens permetrà conèixer el balanç dins del Comitè Organitzador de Barcelona '92 (COOB '92) entre homes i dones i les condicions generals d'elles, a més de situar aquesta informació en el context històric.

EL PERFIL DE GÈNERE DEL COOB '92 EN XIFRES

El llibre *Llibre d'història* COOB '92 (1992), publicat pel COOB '92 pocs mesos abans dels Jocs del 1992, reproduïa els currículums de pràcticament tots els empleats de la plantilla del COOB '92.¹ L'objectiu de la publicació era donar a conèixer la trajectò-

¹ Un nombre reduït de treballadors, 35, no van voler sortir al llibre, de manera que les estadístiques d'aquest article s'han fet sense aquesta informació.

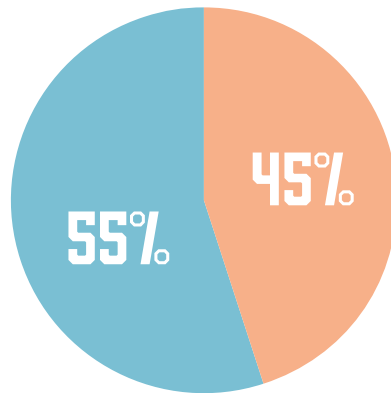
ria professional dels treballadors amb contracte de la plantilla d'un comitè organitzador que, després dels Jocs Olímpics, havia de desaparèixer. El llibre suposa també una font documental primària molt valuosa per conèixer dades estadístiques sobre aquests empleats².

Durant la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona, 46.246 persones van dur a terme alguna tasca. Però l'anomenat *Equip '92* estava format per gent amb diferents condicions laborals: 34.548 eren voluntaris, 10.585 eren eventuais i la resta formaven part de la plantilla pròpiament dita del COOB '92. D'aquest últim grup hi ha estadístiques més completes i rigoroses, i és el principal objecte d'estudi d'aquest article. Si el COOB '92 comp-

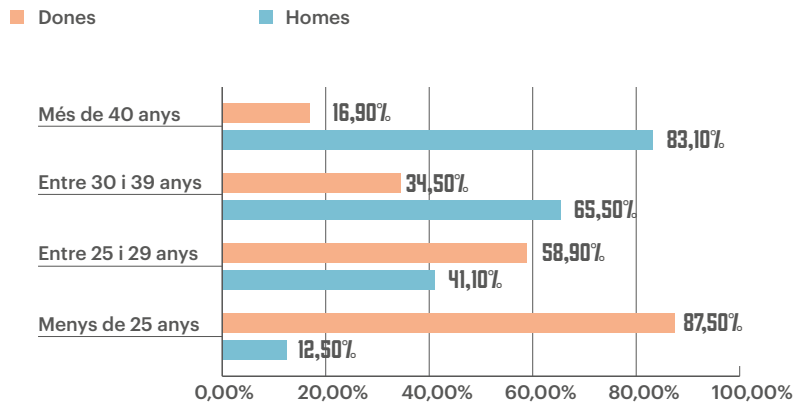
tava amb 1.113 persones contractades l'any 1992, 1.078 d'elles van acceptar fer públic el seu perfil i currículum al llibre esmentat. D'aquestes persones, 588 eren homes i 490, dones, el que suposa uns percentatges, respectivament, del 54,5% i el 45,5%. Es pot considerar que hi havia un equilibri considerable entre els dos gèneres, i es podria parlar fins i tot gairebé de paritat.³ Les diferències d'edat entre els dos grups també són significatives, perquè les treballadores tenien una mitjana d'edat molt més baixa que els treballadors. Els percentatges de presència femenina segons grups d'edat són els següents: 87,5% al grup menor de 25 anys, 58,9% entre 25 i 29 anys, 34,5% entre 30 i 39 anys i 16,9% més de 40 anys.

PERSONES CONTRACTADES PEL COOB'92

- Gènere femení
- Gènere masculí



PERSONES CONTRACTADES PEL COOB'92 SEGONS L'EDAT



² Per exemple, era una plantilla molt jove: el 14% tenia menys de 24 anys; el 29,6%, entre 24 i 29 anys; el 38,7%, entre 30 i 40 anys, i només el 17,7% tenia més de 40 anys.

³ La Llei orgànica 3/2007, coneguda com a llei de paritat del govern de Zapatero, estableix unes quotes de gènere per llista electoral d'un partit del 40%.

El notable decreixement del nombre de dones als grups de més edat és ben clar i respon a un motiu fàcil d'explicar: quan el perfil havia de ser jove, el departament de recursos humans del COOB '92 contractava preferiblement noies. Així doncs, el perfil de les treballadores era bàsicament el de noies que acabaven d'obtenir una llicenciatura universitària amb poca experiència laboral. El perfil dels treballadors masculins era més variat, fruit de la seva esmentada diversitat d'edat, i presentaven, habitualment, més experiència professional prèvia. Aquesta circumstància es comprova llegint els currículums presents al *Llibre d'històries* COOB '92. Analitzant en aquest llibre els càrrecs que ocupaven les empleades del COOB '92 veiem que freqüentment efectuaven funcions de secretariat, i també d'administració, de relacions públiques,

fase d'execució dels projectes, que va començar l'any 1990, va suposar un increment de la plantilla (de 342 contractes a inicis del 1990 als 1113 contractes finals) i la convivència de professionals era molt heterogènia. La majoria de persones contractades durant aquesta fase tenien una baixa mitjana d'edat perquè es tractava d'una feina de no més de dos anys de duració. Una persona jove estava més predisposada a acceptar aquest tipus de feina. Molts d'aquests joves empleats eren, com hem vist, noies que havia iniciat els seus estudis universitaris als anys vuitanta, quan la universitat s'estava transformant, al mateix ritme que la societat, en més oberta i plural (Cuyàs, 1992, pàg. 104-105).

Els altres dos grups de gent involucrada amb l'Equip '92 són el grup de voluntaris i el de treballadors eventuais sense contracte directe amb el COOB '92. Dels 34.548 voluntaris registrats, destaca la significativa joventut de molts d'ells (el 65,8% tenia menys de 26 anys) i l'equilibri entre nois i noies, tot i que la representació femenina era inferior, amb

QUAN ARRIBEM ALS CÀRRECS MÉS ALTS DEL COOB '92 ÉS QUAN PERCEBEM LA GRAN DIFERÈNCIA LABORAL QUE EXISTIA ENTRE HOMES I DONES...

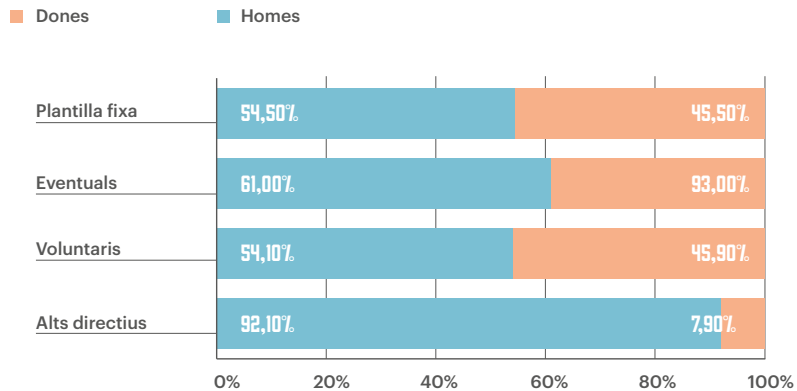
de serveis de traducció i interpretació, de comptabilitat i finances, etcètera. Algunes treballadores ocupaven càrrecs de responsabilitat intermèdia: coordinació i direcció d'operacions i departaments específics (COOB '92, 1992, pàg. 10-13).

Durant el període entre 1987 i 1989 es va dur a terme la fase de planificació, moment en el qual es necessitava estudiar, definir i planificar les accions que calia emprendre. Es requerien, bàsicament, tècnics d'alta qualificació per dirigir projectes i àrees funcionals. Conseqüentment, el departament de recursos humans buscava persones amb llargues trajectòries professionals. Que la majoria de contractats fossin homes de més de 40 anys s'explica perquè aquestes trajectòries les van iniciar als anys del franquisme, una etapa durant la qual l'accés d'una dona a estudis superiors i una carrera professional era molt difícil. La

15.856 voluntàries (45,9% del total). Les estadístiques des d'una perspectiva de gènere del personal eventual no integrat a la plantilla del COOB '92 són semblants, 4.132 de dones sobre un total de 10.585 treballadors, això suposa un 39% del total. En xifres absolutes, el 44,3% dels membres de l'Equip '92 eren dones, un percentatge que s'acostava però no arribava a un equilibri que ens permeti parlar de paritat real.

Quan arribem als càrrecs més alts del COOB '92 és quan percebem la gran diferència laboral que existia entre homes i dones. Hem vist que, conforme augmenta l'edat, augmenta la proporció d'homes. Paral·lelament, com més edat, més càrrecs de responsabilitat i direcció. Per tant, ens trobem amb càrrecs directius molt masculinitzats, com explicarem a continuació. (Cuyàs, 1992, pàg. 377-388).

EQUIP '92 SEGONS TIPUS DE CONTRACTE



La llista de caps de les principals àrees organitzatives és il·lustrativa en aquest sentit. Es tracta de la conselleria delegada (el departament de més alta responsabilitat) i les quatre direccions generals, més les 25 divisions que depenien d'aquestes (durant l'última fase del COOB '92, el moment àlgid de l'organització olímpica, entre desembre del 1992 i febrer del 1993). La llista permet conèixer el balanç entre homes i dones dins d'aquest àmbit directiu. El conseller delegat del COOB '92 era un home, Josep Miquel Abad, i dels vuit directors i dels subdirectors generals només apareix el nom de Margarita Obiols a la Direcció General d'Olimpíada Cultural⁴. És a dir, només hi havia una dona ocupant algun dels càrrecs més alts. Si incloem els 25 directors de les divisions, trobem els noms de dues dones més: Montserrat Arqué i Carme San Miguel, que eren, respectivament, directora del Gabinet del Conseller Delegat i directora de Planificació i Control. En definitiva, dels 34 càrrecs directius del COOB '92 la representació femenina era només d'un 8,8%, un percentatge notablement baix.

Per altra banda, continuem l'anàlisi de les posicions més altes del COOB '92 amb la composició del Comitè Executiu. Aquest òrgan de govern del COOB '92 estava integrat pels representants polítics de les principals administracions públiques que formaven part d'aquest comitè. Aquestes institucions eren l'Ajuntament de Barcelona (el president del COOB '92 era l'alcalde Pasqual Maragall), els governs d'Espanya i de Catalunya, la Diputació de Barcelona, el Comitè Olímpic Espanyol (COE) i l'ONCE, amb una representació variable segons el balanç de pesos acordat l'any 1987⁵. Dins la Comissió Permanent, que incloïa els membres del Comitè Executiu, hi havia tretze homes i cap dona. Del total de membres del Comitè, format per aquests 13 membres més 29 representants de les mateixes institucions, només hi havia 3 dones entre les 42 persones que formaven l'òrgan (un 7,1%). La Generalitat, l'Ajuntament i el Comitè Olímpic Espanyol eren les administracions que aportaven aquestes tres representants (Cuyàs, 1992, pàg. 369-376).

⁴ Pedro Fontana i Armand Calvo dirigit Operacions; Josep M. Vilà i Miquel Botella, Recursos; Manuel Fonseca i Pere Miró, Esports, i Romà Cuyàs i Margarita Obiols, Olimpíada Cultural.

⁵ Tant els òrgans de govern del COOB '92 com de l'Assemblea General i del Comitè Executiu posaven en relleu la diferència de pes i els interessos de cada membre institucional, el qual es veia reflectit en la estructura orgànica del COOB '92. Hi havia una clara primacia de l'Ajuntament sobre la resta d'administracions (Malaret, 1993, p. 51).

EL CONTEXT POLÍTIC I ESPORTIU DE L'ÈPOCA

Les estructures del COOB '92 i altres institucions paral·leles eren el fruit del seu temps. Durant els últims 25 anys, el paper de les dones ha crescut i actualment és més comú veure noms femenins ocupant càrrecs institucionals de rellevància, tot i que encara queda molt camí per fer.

A finals de la dècada dels vuitanta, poques dones tenien possibilitats reals d'ocupar càrrecs públics polítics. El COOB '92 tenia arrels polítiques molt clares en l'àmbit executiu i assembleari i patia els mateixos desequilibris. El paper inexistent, o de vegades testimonial, que les dones de l'Equip '92 tenien en càrrecs directius i de responsabilitat es pot veure reflectit a la mateixa esfera política. El regim nacional-catòlic de la dictadura franquista havia relegat la dona a un rol secundari dins de la societat espanyola. La mort de Franco l'any 1975 i la nova Constitució del 1978 van iniciar un procés d'obertura política i un altre procés, encara que lent, d'obertura social. D'aquesta manera, la democràcia i els seus valors estaven "verds" als anys vuitanta al nostre país. Paral·lelament, la cultura masclista del franquisme encara es trobava present a la política. Durant la dècada dels vuitanta i principis dels noranta, la presència femenina era marginal en tots els nivells administratius: estatal, autonòmic i municipal.

A continuació es pot veure algun exemple de dona present en l'àmbit polític. Hi va haver dones ministres durant la II República i la presidència de Calvo Sotelo, però el Govern d'Espanya presidit per Felipe González no va comptar amb representació femenina abans del 1988, any en què van entrar a l'equip executiu Matilde Fernández com a ministra d'Assumptes Socials i Rosa Conde Gutiérrez com a porta-

veu del Govern. Després de les eleccions del 1989 i fins a les següents del 1993, 28 persones van formar part del Govern socialista i només dues (altre cop, Matilde Fernández i Rosa Conde) eren dones. Abans del 1988 i des de l'arribada de Jordi Pujol a la plaça de Sant Jaume l'any 1980, cap dona havia integrat els equips executius catalans. El tercer Govern de la Generalitat, entre el 1988 i l'abril del 1992, va tenir un total de setze consellers, a més del president Jordi Pujol: tots ells seguien sent homes. La primera dona a la Generalitat fou Maria Eugènia Cuenca, que va ser consellera de Governació entre el 1992 i el 1995. Quan va sortir del Govern, va entrar-hi Núria de Gispert, per dirigir la Conselleria de Justícia (el mateix càrrec que havia ocupat la dècada anterior el seu pare, Ignasi). L'Ajuntament de Barcelona sota el lideratge de Pasqual Maragall, entre el 1982 i el 1997, tampoc va destacar per la presència femenina. Respecte als 16 municipis que van ser subseus de les competicions de Barcelona '92, només dos tenien una alcaldessa al capdavant dels seus consistoris: Mollet del Vallès amb Montserrat Tura (des del 1987) i València amb Rita Barberà (des del 1991).

Si aquesta era aleshores la situació al món de la política, a l'àmbit federatiu esportiu el desequilibri era fins i tot més profund. El programa d'esports i competicions de Barcelona '92 estava organitzat en col·laboració amb les federacions respectives de cada esport, tant les espanyoles com les catalanes. Per tant, si l'any 1992 hi havia 28 federacions espanyoles, cap d'elles estava presidida per una dona. Entre les 24 federacions catalanes, el mateix any només hi havia una dona com a presidenta: Rosa Guillamet dirigint la Federació Catalana de Gimnàstica. En total, hi havia 51 presidents de federacions i només una presidenta

(Cuyàs, 1992, pàg. 373-375). Avui en dia encara hi ha majoria masculina, però la presència de dones liderant institucions de gestió esportiva ha augmentat subtilment. Per posar un exemple, les dues últimes vicepresidentes del COE han estat dones.

D'altra banda, encara que les característiques de l'esport de base i del d'alta competició eren diferents, tots dos àmbits mostraven a principis dels anys noranta la transició cap a més presència femenina. L'esport de base va sentir de manera positiva una creixent presència femenina coincidint amb els Jocs del 92. Un dels objectius que les autoritats barcelonines es plantejaven com a llegat postolímpic era disposar de nous equipaments esportius a tota l'àrea urbana amb els quals promoure un estil de vida més actiu a la societat, en especial entre els nois i noies joves. L'Ajuntament de Barcelona va portar a terme un estudi tres anys després dels Jocs Olímpics per conèixer els resultats d'aquesta estratègia. L'estudi, realitzat a ciutadans bar-

celonins en edat activa (entre 16 i 60 anys), buscava una comparació amb un altre sondeig portat a terme deu anys abans. És interessant destacar que la pràctica esportiva a Barcelona havia crescut (el 47% de persones practicaven esport almenys un cop per setmana al 1985 i el 51% al 1995), però encara més entre el gènere femení (el 35% al 1985 i el 45% al 1995) (Truño, 1996, pàg. 52-67). Barcelona '92 fou el catalitzador per promoure la popularitat de la pràctica esportiva entre les dones i les noies, ja que va iniciar una tendència creixent que s'ha mantingut constant durant els últims 25 anys.

Pel que fa a l'esport de competició, l'esport espanyol d'alt nivell tenia històricament oblidades a les dones. L'esport femení havia crescut en practicants i competicions amb força des dels anys vint i durant la II República, especialment a Catalunya. Però el masclisme social del franquisme va aturar tot aquest creixement i l'esport femení quedava restringit a àmbits petits, com el de la Sec-

ció Femenina (Pujadas, 2011). Un bon termòmetre d'això és veure els resultats de la delegació espanyola als jocs olímpics entre París 1900 (els primers amb participació d'Espanya) i Seül 1988: en tots aquests anys només 26 medalles van ser guanyades per espanyols i tots ells eren homes. El COE va posar en marxa, després de la nominació olímpica de Barcelona, el Pla ADO per preparar i donar finançament als esportistes de l'Estat de cara al 1992 (Ferrer Salat, 1990). Aquesta planificació va resultar tot un èxit, començant per l'esport femení d'alta competició. Als Jocs Olímpics d'Hivern d'Albertville 1992, l'esquiadora Blanca Fernández Ochoa va aconseguir la primera medalla olímpica femenina espanyola de la història. A Barcelona '92, l'equip olímpic espanyol va guanyar 22 medalles: 14 per homes i 8 per dones⁶. Després del 1992, l'esport olímpic femení espanyol i català no ha deixat de créixer i guanyar pes, malgrat que encara hi ha un predomini masculí en certs esports.

... L'ESPORT DE BASE VA SENTIR DE MANERA POSITIVA UNA CREIXENT PRESÈNCIA FEMENINA COINCIDINT AMB ELS JOCS DEL 92 ...

⁶ Les judokes Miriam Blasco i Almudena Muñoz, la selecció d'hoquei i les regatistes Theresa Zabell i Patricia Guerra van ser campiones olímpiques l'any 1992. Arantxa Sánchez Vicario, Conchita Martínez, Natalia Vía Dufresne i Carolina Pascual van ser les altres medallistes olímpiques.

CONCLUSIÓ

En resum, veiem unes estadístiques que ens aporten tres aspectes fonamentals per a aquest article. Primer de tot, en termes absoluts es produeix cert equilibri entre el nombre de homes i de dones dins de l'Equip '92, format per tothom que va treballar d'alguna manera pels Jocs Olímpics. Aquest gairebé equilibri pot valorar-se positivament perquè cal veure'l amb perspectiva històrica. Hem de recordar el procés de canvi viscut després de la mort del dictador Franco, de manera que Barcelona'92 respon molt directament al seu moment històric i a les circumstàncies socials d'aleshores. En segon lloc, la mitjana d'edat d'aquestes dones era notablement més baixa que la dels seus companys del gènere

masculí. Per últim, si bé en termes quantitius la presència femenina era significativa i notable, en termes qualitatius elles ocupaven càrrecs més baixos a l'escalafó jeràrquic que ells. Aquest fet és especialment il·lustratiu als diferents òrgans de govern del COOB '92.

Aquesta recerca només és una aproximació de la composició de l'organigrama organitzatiu de Barcelona '92, que se centra en dades bàsiques però rellevants i clarificadores. L'organització de Barcelona '92 va enriquir els dos gèneres: la presència activa de més de 20.000 dones treballant per fer realitat els Jocs Olímpics i Paralímpics és el millor testimoni d'aquest fet. No obstant això, aquest estudi vol subratllar dos contrastos que ja s'han esmentat, que són la gran joventut de les

dones i la seva absència als càrrecs executius. És a dir, a Barcelona '92 el rol marginal que tenien les dones en l'àmbit de govern i de presa de decisions ens parla d'una manca d'igualtat de gènere. També és veritat que és un reflex d'una societat que es trobava en evolució, i Barcelona '92 va ajudar a modernitzar i obrir la societat espanyola i catalana. Però cal tenir present que les aportacions de Barcelona '92 haurien pogut ser encara més riques amb més participació de dones, que no van tenir l'oportunitat d'aportar tot el seu potencial. Barcelona '92 és fruit d'un moment històric i d'un món, el polític i l'esportiu, que a finals del segle XX encara era masculí.

BIBLIOGRAFIA

COOB '92: *Llibre d'història* COOB '92; Barcelona, ed. COOB '92 (1992).

CUYÁS, R. (ed.): *Memòria Oficial dels Jocs de la XXV Olimpíada Barcelona 1992. Volum II: Els mitjans*; Barcelona, ed. COOB '92 (1992).

FERRER SALAT, C.: *Los Juegos Olímpicos de Barcelona: su repercusión para los españoles*; Madrid, ed. Academia Olímpica Española (1990).

MALARET GARCÍA, E.: *Público y privado en la organización de los Juegos Olímpicos de Barcelona 1992*; Madrid, ed. Civitas (1993).

PUJADAS, X.: *Atletas y ciudadanos: historia social del deporte en España, 1870-2010*; Madrid, ed. Alianza (2011).

SIMÓN SANJURJO, J. A.: *Els Jocs Olímpics de Franco*; Barcelona, ed. Fundació Barcelona Olímpica (2014).

TRUÑO, E.: "Barcelona, ciutat de l'esport"; a *Les claus de l'èxit*, ed. per M. Botella i M. Moragas; Barcelona, ed. CEO-UAB (1996).

DONES 10

TOTES PODEM SER OLÍMPIQUES



Ajuntament
de Barcelona